

O P I N N Ä Y T E T Y Ö

Katsaus JOPO-ohjaajien työnkuviin
ja verkostoitumisen kehittämiseen
Toimintatutkimus JOPO:n vaikuttavuuden, menetelmien jakamisen
sekä ammattilaisten vertaisuuden edistämiseksi

Anna Uusitalo

Yhteisöpedagogi YAMK
(90 op)

Arvioitavaksi jättämisaika
(11/2021)

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi YAMK

Tekijät: Anna Uusitalo

Opinnäytetyön nimi: Katsaus JOPO-ohjaajien työnkuviin ja verkostoitumisen kehittämiseen
Sivumäärä: 55 ja 5 liitesivua

Työn ohjaaja(t): Merja Kylmäkoski

Työn tilaaja(t): Karkkilan kaupunki ja Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuuna

Opinnäytetyössä tutkittiin joustavan perusopetuksen luokissa toimivien JOPO-ohjaajien työnkuvia ja variaatiota työn sisällöissä. Lisäksi selvitettiin tarvetta ammatilliselle verkostoitumiselle ja sen vahvistamiselle kyseisen ammattiryhmän sisällä.

Tavoitteena oli saada valtakunnallista tietoa aiheesta, jota hyödyntämällä saataisiin kehitettyä tietoisuuden sekä vuorovaikutuksen edistämistä käytännössä.

Työssä avataan tutkimuksen kuvauksen ja tulosten lisäksi myös lyhyesti joustavan perusopetuksen historiaa ja nykytilannetta sekä JOPO-ohjaajan työtä ohjaavia kasvatuksellisia teorioita ja suuntauksia.

Opinnäytetyön tilaajina ja työelämälinkkeinä toimivat Karkkilan kaupunki Uudeltamaalta sekä Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuuna Lahdesta.

Opinnäytetyön tulokset ovat hyödynnettävissä JOPO-ohjaajan työn tunnetummaksi tekemiseen, joustavan perusopetuksen menetelmien monipuolistamiseen paikallisesti sekä ammattiryhmän keskinäisen synergian kasvattamiseen.

Asiasanat: yhteisöllisyys, osallisuus, verkostoituminen

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Master of Humanities, Community Educator

Author: Anna Uusitalo

Title: Survey about job descriptions of youth workers in JOPO and development of networking.

Number of Pages: 55 and 5 attachment pages

Supervisor(s): Merja Kylmäkoski

Commissioned by: Karkkila and Kanuuna, the Centre of Expertise for Municipal Youth Work.

The research focus of this thesis was the job descriptions of youth workers in JOPO (flexible basic education in Finland) class and the variety within the job . Another study focus was the necessity of professional networking and how it could be increased within the occupational group.

The goal of this thesis was to acquire national-level knowledge on this subject and to exploit that information to develop both awareness and interaction in practice.

In addition to the description and results of the research, the history, present state and theories of flexible basic education are also briefly described in this thesis.

The thesis was commissioned by Karkkila and Centre of Expertise for Municipal Youth Work Kanuuna from Lahti.

The results of this thesis can be exploited in raising the recognizability of the job, diversifying the methods of flexible basic education locally and advancing the synergy of the occupational group.

Keywords: communality, participation, networking

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
2	TIETOPERUSTA.....	8
	2.1 Keskeisimmät käsitteet.....	8
	2.1.1 Keskeisimmät käsitteet	8
	2.1.2 Sosiaalipedagogiikka	10
	2.1.3 Yhteisöllinen pedagogiikka ja yhteistoiminnallisuus	11
	2.1.4 Sosiokulttuurinen innostaminen	13
	2.2 Mitä aiheesta tiedetään? Miksi joustava perusopetus on tärkeää?	16
	2.2.1 Työn tilaajat.....	21
	2.2.2 Joustava perusopetus – taustaa ja lukuja.....	22
	2.2.3 JOPO-ohjaajan työnkuva Karkkilassa	23
	2.2.4 Verkostoitumisen hyötyjä	25
3	KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOTEUTUS	26
	3.1 Alkuasetelma	26
	3.2 Lähestymistapa ja menetelmät	27
	3.3 Toteutus.....	28
	3.3.1 Kysely	28
	3.3.2 Ensimmäinen verkostotapaaminen	28
	3.3.3 Toinen verkostotapaaminen	30
	3.3.4 Kolmas verkostotapaaminen	32
	3.3.5 Neljäs verkostotapaaminen	33
	3.3.6 Viides verkostotapaaminen	35

4	TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	36
4.1	Aineiston litterointi ja validius	36
4.2	Aineiston analysointi	36
4.2.1	Kyselyn tulokset	37
4.2.2	Verkostotapaamisilla kerätyn aineiston koonti	47
4.3	Johtopäätökset	48
	LÄHTEET	51
	LIITTEET	57

1 JOHDANTO

Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma VANUPO 2020-2023 tavoittelee nuorten merkityksellistä elämää ja osallisuutta yhteiskunnassamme. Ohjelman päätavoitteita ovat syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden vahvistaminen. Perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen puolella varsinkin moniammatillisen yhteistyön sekä nuorisotyön vahvistaminen nähdään tärkeänä keinona nuorten hyvinvoinnille, jonka myötä oppimisen edellytykset myös kasvavat. Toisaalta oppiminen ja koulussa käyminen edistää monipuolisesti lasten ja nuorten hyvinvointia. Siksi muun muassa kouluviihtyvyyteen, positiivisen minäkuvan edistämiseen, oppimisympäristöjen yhteisöllisyyteen ja syrjäytymisen ehkäisyyn panostaminen kouluissa moniammatillisesti nähdään tärkeänä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020, 15.)

Suomen voi sanoa olevan lapsiystävällinen maa. Suomen perustuslaki (731/1999) määrittää, että ”lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti” (Finlex 2021). Laissa on huomioitu tarkasti oikeus tasa-arvoiseen kohteluun, vapauteen ja koskemattomuuteen riippumatta esimerkiksi iästä, sukupuolesta tai terveydentilasta. Tämä on lähtökohta toteutettaessa mitä tahansa palvelua tai toimintaa lasten ja nuorten parissa. Suomessa toimii oikeusministeriön yhteydessä myös lapsiasiavaltuutettu, itsenäinen ja riippumaton viranomais, joka edistää lapsen edun ja oikeuksien toteutumista. Tämän vuoden painopisteenä onkin yhdenvertaisuus, kaikkien lasten oikeus yhdenvertaiseen kohteluun. (Lapsiasiavaltuutettu 2021.)

Suomessa sukupuolten välinen tasa-arvo ja lasten hyvinvointi sijoittuvat kansainvälisestikin hyvälle sijalle. Tähän vaikuttaa esimerkiksi maamme tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet, jotka on koettu moraaliseksi velvollisuudeksi järjestää – kehittyhän yksilöiden hyvinvointi, kuten mainittu, hyvin pitkälti koulutuksen myötä saadun osaamisen ja maailmankatsomuksen pohjalta. Koulutusjärjestelmämme ainutlaatuisuus todentuu sillä, että täällä sanalla sanoen kaikki oppilaat oppivat ja oppimistuloksissa on nähtävillä vain vähäisiä eroja eri koulujen ja alueiden välillä. (Sahlberg 2015, 14 & 20-21.) Vaikka kansainvälisessä vertailussa tilanne ja tulos näyttävät hyvältä, voisivat asiat toki olla aina paremminkin ja siksi tasa-arvoa tulee Suomen omalla mittapuulla edelleen kehittää ja vahvistaa.

Edellä mainittu tasa-arvoisuus toteutuu esimerkiksi erilaisin peruskoulussa tarjolla olevin tuen muodoin. Yksi näistä on tehostetun tuen piiriin kuuluva joustava perusopetus, jonka mahdolli-

suuksia edistää ja tarjota tukea sekä erilaisia toimintatapoja ja toimijoita tarkastellaan opinnäytetyössä. Kehittämistehtävässä kiinnostus painottuu erityisesti joustavan perusopetuksen JOPO-ohjaajiin ja siihen, mitä heidän työnkuviinsa kuuluu. Millaista tukea joustava perusopetus tarjoaa oppilaalle ja millaisin menetelmin? Mitä hyötyä joustavasta perusopetuksesta on? Miten kehittää yhteistoimintaa joustavan perusopetuksen parissa työskentelevien JOPO-ohjaajien keskuudessa?

2 TIETOPERUSTA

2.1 Keskeisimmät käsitteet ja teoriat

Seuraavassa on avattu opinnäytetyön keskeisimpiä käsitteitä ja teoriapohjaa. Käsitteet toimivat tutkijan työkaluina ongelmaa ja tutkimuskohdetta lähestyessä. Taustateoriat puolestaan antavat näkökulmia tutkimusongelman käsittelyyn ja tutkimuksessa esiintyviin ilmiöihin. (Kiilakoski, Honkatukia & Huttunen 2018, 55-56.)

Käsitteet on avattu siten, miten niitä tämän opinnäytetyön yhteydessä käytetään. Kehittämistyö perustuu alla oleville osallisuusteorioille ja aihetta tutkitaan niihin nojaten. Valitut teoriat näkyvät JOPO-ohjaajien työssä ja osaamisessa ja ohjaavat toimintaa niin kutsuttuna punaisena lankana.

Myöhemmin samassa luvussa avataan pienimuotoisesti aiheeseen liittyvää mediaseurantaa ja ajankohtaisia ilmiöitä. Yhteiskunnan tila ja sen ilmiöt heijastuvat hyvin suoraviivaisesti ja moniulotteisesti myös koulumaailmaan.

2.1.1 Keskeisimmät käsitteet

Opinnäytetyön keskeisimpiä käsitteitä ovat muun muassa JOPO-ohjaaja, joustava perusopetus (JOPO), monialainen yhteistyö ja verkostoituminen, nivelvaiheet, yhteisöllisyys ja osallisuus.

Opinnäytetyön keskittyessä JOPO-toimintaan, on syytä avata, mitä JOPO tässä yhteydessä tarkoittaa. JOPO eli joustava perusopetus on tehostetun tuen muoto peruskoulun vuosiluokilla 7-9. JOPO tarjoaa vaihtoehtoisen tavan opiskella ja tukea nuorille, jotka ovat vaarassa syrjäytyä, keskeyttää peruskoulun ja jäädä ilman päättötodistusta. Tarkoituksena on oppia tekemällä ja vahvistaa oppilaiden motivaatiota ja itsevarmuutta jatkoa ajatellen. Usein puhutaan tulevaisuusorientaation vahvistamisesta. Joustava perusopetus tarjoaa yksilöllisempiä, joustavampia ja toiminnallisempia ratkaisuja opetukseen ja oppimiseen perusopetuksen opetussuunnitelman mahdollistamissa rajoissa. JOPO:n työmuotoja ovat pienryhmässä ja omassa tahdissa opiskelu sekä toiminnalliset työtavat ja työpaikkaopiskelu. Toiminnalliset menetelmät tukevat opinnoissa edistymistä. (Janhonen & Sarja 2011, 17 & 20.) Arvosanojen nostaminen on JOPO-luokassa mahdollista ja hyvin tyypillistäkin, jolloin varmuus saada toivomansa opiskelupaikka toi-

selta asteelta kasvaa. JOPO-luokkaan hakeudutaankin myös parantamaan arvosanoja pienemmän ryhmän ja yksilöllisemmän tuen tarpeessa, vaikkei vaarana suoranaisesti olisikaan jäädä kokonaan ilman päättötodistusta.

JOPO-luokassa työskennellään yleisesti työparina, JOPO-oppilaiden apuna ja tukena. Opettajan parina työskentelevän ohjaajan käytössä olevat ammattinimikkeet vaihtelevat kouluista ja kunnista riippuen esimerkiksi JOPO-ohjaajasta, nuoriso-ohjaajasta ja koulun yhteisöpedagogista sosiaaliohjaajaan. JOPO-ohjaajat ovat koulutukseltaan yleisesti ottaen kasvatus- ja sosiaalialan ammattilaisia.

JOPO-ohjaajien työnkuvat ovat vaihtelevia ja pääasiallinen toimintakenttä on yleensä joko koulu tai vapaa-ajan toiminta. Ratkaisut tähän liittyen vaihtelevat kunnittain, joka saattaa vaikeuttaa JOPO-ohjaajien työnkuvan ymmärtämistä laajemmalti tai hankaloittaa työnkuvan avaamista yleisellä tasolla. (Janhonen & Sarja 2011, 38-39.) Tästä syystä siihen perehdytään opinnäytetyössä.

JOPO-ohjaajan rooli JOPO-luokassa ja oppilaiden parissa muissa ympäristöissä on yleisesti ottaen toimia opettajan työparina, tukea nuorten sosiaalista kasvua, ohjata ja neuvoa, kehittää työssäoppimisverkostoa ja -käytänteitä, pitää yhteyttä kotien ja muiden toimijoiden kanssa sekä osallistua koulun muuhun toimintaan ja monialaiseen yhteistyöhön. (Janhonen & Sarja 2011, 40.)

JOPO-ohjaaja toimii usein mukana esimerkiksi koulun monialaisessa, yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä tai koulunuorisotyön parissa ja muukin monialainen verkostoyhteistyö on heille tyypillistä. Yhteistyötahoja ovat mm. nuorisotoimi, seurakunta, sosiaalitoimi, toisen asteen oppilaitokset ja poliisi. Varsinkin suuremmilla paikkakunnilla on hyvät edellytykset joustavaan verkostoyhteistyöhön, joka edesauttaa toimivaa JOPO-oppilaiden tukemista ja seurantaa myös nivelvaiheessa. (Janhonen & Sarja 2011, 37.)

Koulun oppimisympäristöissä on luonnollisesti siirtymä- ja nivelvaiheita ja niissä tapahtuu muutoksia. Oppilaat kohtaavat väistämättä siirtymiä ja koulun kehittämisessä tulisikin lähteä ensisijaisesti tavoittelemaan oppilaiden kasvattamista kohtaamaan elämässään eteen tulevia muutoksia ja sopeutumaan niihin. (Huhtanen 2011, 145.) Nivelvaiheet nuoren elämässä ovat usein hetkiä, joissa tukea kaivataan. Nivelvaiheesta puhuttaessa tarkoitetaan esimerkiksi peruskoulusta siirtymistä toiselle asteelle sisältäen päättötodistuksen saamisen, hakuprosessin ja uu-

den opiskelupaikan vastaanottamisen ja opintojen aloittamisen sekä niissä pysymisen. Tätä vaihetta tukemaan joustava perusopetus tarjoaa paljon, sillä esimerkiksi oppilaanohjaus on tehostetumpaa ja työssäoppimisjaksot sekä sosiaalisen vahvistamisen keinot, kuten leirikoulut, tarjoavat nuorille vahvistavia kokemuksia heittäytyä uusiin tilanteisiin ja pärjätä ”omillaan”. Oppilaat tutustuvat näin ollen myös uusiin ihmisiin ja oppivat kanssakäymistä tuntemattomien kanssa. Ohjaajan kanssa yhteistyötä tekevät tahot tulevat myös nuorille tutuiksi, mikä helpottaa esimerkiksi toiselle asteelle siirtymistä. Tiedonsiirto verkoston sisällä on puolestaan tärkeää siinä toimivien keskuudessa.

Verkostoitumisen avulla opitaan uutta, löydetään uusia ideoita, selvitetään ongelmia ja hankitaan oleellista informaatiota, vaikutetaan asioihin ja vältetään päällekkäistä työtä (Rongas & Honkonen, 2016). Opinnäytetyössä tutkitaankin myös, voisiko verkostoitumisen kehittäminen auttaa JOPO-ohjaajia jäsentämään omaa työnkuvaansa ja lisäämään tietoutta, vuorovaikutusta, menetelmäosaamista ja yhteisöllisyyttä kyseisen ammattiryhmän sisällä.

Yhteisöllisyys syntyy vuorovaikutuksesta yhteisön jäsenten välillä. He jakavat myös yhteisiä arvoja ja tavoitteita toiminnassaan. Tietty asia yhdistää yhteisön jäseniä ja toiminnan tavoitteena on kasvattaa yhteistä tietoisuutta vuorovaikutuksen avulla yhteisön pyrkiessä näihin yhteisiin tavoitteisiinsa. Yhteisöllisyys on ryhmän kehittyvä ominaisuus, joka vaatii rakenteita, esimerkiksi työnjakoa, toimintansa jäsentymiseksi. (Raina & Haapaniemi 2007, 34.) Toimintakulttuurin muutokset ja konkreettiset toimenpiteet oppimisympäristössä tai vaikkapa verkostossa, jalostuvat käytännön toiminnaksi, joka puolestaan edistää yhteisöllisyyden syntymistä (Liusvaara 2012, 200).

2.1.2 Sosiaalipedagogiikka

Sosiaalipedagogiikan kasvatuksellisia lähtökohtina voidaan pitää ihmisten rakentavan vuorovaikutuksen, yhteiselämän ja yhteisöllisyyden tukemista ja tarkastelua sekä ihmisen yhteiskunnallisen suhteen vahvistamista sekä yhteiskunnan ulkopuolelle jäämisen ehkäisyä (Nivala & Ryynänen 2019, 16). Toisaalta sosiaalipedagoginen työote tähtää lisäksi ihmisen subjektiiviseen oman toimijuuden ja osallisuuden vahvistamiseen omaan elämäänsä liittyvissä valinnoissa voimauttaen ja valtauttaen (Em. ,196). Kasvattajalla tulisi olla valmiuksia kohdata ja ymmärtää oppilailla ilmeneviä heidän omiin elämismaailmoihinsa liittyviä ongelmia, jotka osaltaan vai-

kuttavat myös oppimiseen ja koulunkäyntiin. Pelkkä didaktinen ote, opettaminen, ei riitä ratkomaan näitä ongelmia. Tarvitaan ohjaamisen taitoa. (Kallas, Nikkola & Rähä 2013, 19-20 & 45.)

Nuoret tulisi nähdä moninaisten ryhmiensä jäseninä ja toimijoina erilaisissa tilanteissa. Näitä ryhmiä ja tilanteita voisi sanoa kasvuyhteisöiksi, joissa kohdataan esimerkiksi aikuistumisen haasteita ja käsitellään niitä vertaisten kanssa yhdessä. Kuitenkaan kasvattajan ja koulun ei tulisi nähdä nuoruutta pelkkänä ohimenevänä tilana, josta nuoria tulisi suoraviivaisesti ohjata ja pahimmillaan sysätä eteenpäin, vaan esimerkiksi opettajankoulutuksessa tulisi keskittyä sosiaalipedagogisiin otteihin myös itse nuorisokulttuuriin ja nuorten ryhmäprosesseihin. Nuoruus kun tuntuu koko ajan myös venyvän ajanjaksona ihmisen elämänkaareissa. (Hoikkala & Paju 2013, 14-15.)

Joustavassa perusopetuksessa onkin nähtävillä paljon aineksia sosiaalipedagogiikasta, sillä tarkoitus on muun muassa motivoida nuoria etenemään elämässään; saamaan peruskoulun päätötodistus ja päästä siirtymään jatko-opintojen piiriin. Jo teoreetikko Nohlin mukaan sosiaalipedagogiikka korosti ihmisen omaa osallistumista ja tuki esimerkiksi vaikeassa elämäntilanteessa olevien nuorten motivoitumista tunnistamaan ja toteuttamaan omia mahdollisuuksiaan ja vaikuttamaan omaan elämäänsä. Ihmisen elämänhallinta vahvistuu, kun hän käsittää itsensä aktiivisena ja tavoitteellisena toimijana ja kokee elämänsä hallittavana ja merkityksellisenä. (Nivala & Ryyänen 2019, 197-198.)

Sosiaalipedagoginen ymmärrys tarjoaa esimerkiksi yhteisöpedagogille valmiuksia edistää nuoren turvallista ja tasapainoista kasvua ja kehitystä niin yksilön, yhteisön kuin ympäristönkin tasolla. Työ on ehkäisevää ja kasvatuksellista. Keskeistä yhteisöpedagogin ammatillisuudessa on tarkemmin myös nuoren itsetunnon tukeminen ja vahvistaminen. Ammatilliset verkostot hyötyvät tästä osaamisesta, sillä eri yhteisöissä kosketuksissa oleva yhteisöpedagogi voi edistää eri toimijoiden välistä vuoropuhelua ja auttaa hahmottamaan nuoren tilanteen kokonaisuutta. (Kiuru 2017, 312.)

2.1.3 Yhteisöllinen pedagogiikka ja yhteistoiminnallisuus

Sosiaalisen toiminnan ollessa yhteisten intressien ja arvojen ohjaamaa, voidaan puhua yhteisöstä. Yhteisöllisen pedagogiikan voi nähdä tarkoittavan ja sisältävän tässä yhteydessä yhteisökasvatusta, yhteistoiminnallisuutta, oppivaa yhteisöä sekä aktiivista ja vastuullista osalli-

suutta ja tämän mahdollistamista. Kaiken edeltävän kulmakivenä on vuorovaikutustaidot ja niiden vahvistaminen. Valmiudet kommunikaatioon ja dialogiin, kohtaaminen, yhteisötaidot, taidot toimia ristiriitatilanteissa ja yhteisöllisyyden syntyminen ovat tärkeitä rakennuspalikoita ja tavoitteita hyvien vuorovaikutustaitojen rakentuessa. (Raina & Haapaniemi 2007, 27, 30 & 40.) Yhteisöllinen pedagogia kiteytyykin yhdessä oppimiseen (Em. ,59).

Yhteistoiminnallinen oppiminen (co-operative learning) löysi tiensä kaikkiin suomalaisiin kouluihin ja opettajankoulutukseen vuoden 1994 opetus suunnitelmauudistuksen myötä (Sahlberg 2015, 221). Yhteistoiminnallisen oppimisen periaate korostaa kognitiivisen oppimisen rinnalla itsetunnon, sosiaalisten vuorovaikutustaitojen ja oppimistyylien hallinnan kehittymistä. Oppilaat jaetaan usein pienryhmiin oppimisen, sosiaalisen kasvun ja yhteisen työskentelyn ja yhteisten tavoitteiden asettamisen ja saavuttamisen edistämiseksi. Uusien opetus suunnitelmienkin perusteissa näkyy vahva suuntaus yhdessä tekemiseen, yhteisöllisyyteen ja sosiaalisten taitojen kehittämiseen. (Hellström, Johnson, Leppilampi & Sahlberg 2015, 16 & 18.)

Yhteistoiminnallinen oppiminen ohjaa oppilaita ottamaan vastuuta toinen toisensa edistymisestä ja kannustamaan toista oppimaan. Ihmiskuva yhteistoiminnallisuudessa onkin humanistinen, jolloin ihminen nähdään aktiivisena, toistaan auttavana ja tarvitsevana toimijana. Jokainen on yksilönä ainutlaatuinen, mutta silti yhdenvertainen. (Em. ,25 & 108-109.) Yhteisöllisen suhteen tunnusmerkkejä ovat vuorovaikutus, avoimuus ja uudistuminen, mutta samalla pysyvyys. Sen jäsenet ovat yhdessä tiettyä tarkoitusta varten, ja heillä on syvälle juurtunut elämisen ja olemisen malli, aito yhteisöllinen suhde. (Kurki 2000, 130.)

Oppilas saa pienryhmässä paremmin kokemuksen samanarvoisuudesta muiden kanssa. Jokaisen on hoidettava vastuunsa, sillä toisten ”siivellä” eteneminen ei onnistu kuten mahdollisesti voi käydä suuremmissa luokissa. Myös huomiota ja apua saa luokan aikuisilta enemmän ja niin ikään suurissa luokissa tapahtuvaa vetäytymistä ja passivoitumista ei pääse niin helposti tapahtumaan. Pienryhmässä on lisäksi paremmat mahdollisuudet toteuttaa vertaisoppimista; taitoa, joka tulee työelämässä väkisinkin heti eteen. Yhteisöllistä pedagogiaa on myös toimintaa ohjaavien aikuisten jaettu ammatillisuus. (Raina & Haapaniemi 2007, 33, 53-54 & 58.)

Nuori näyttää itsestään hyvinkin erilaisia puolia riippuen yleisöstä ja yhteisöstä. Tarvitaan siis moninäkökulmaista osaamista ja ohjausta kokonaiskuvan hahmottamiseen ja nuoren kasvun tukemiseen. Yhteisöasiantuntijuus ja tiivis moniammatillinen yhteistyö ovatkin tällöin avainasemassa. (Kiuru 305-306, 2017.)

JOPO-opetuksessa korostuvat pienryhmien tuomat edut ja yhteistoiminta laajemminkin. Nykyään jo muussakin opetuksessa huomioitu ilmiöoppiminen sekä kokonaisuuksien opiskeleminen yli oppiainerajojen on ollut JOPO-luokissa arkea aina. Yhteistoiminnallisuudella on paljon positiivisia vaikutuksia nuoren kasvuun ja kehitykseen. Yhdessä oppien sosiaalinen pääoma karttuu ja yhteisöllisyyden ja yhdenvertaisuuden tunne vahvistuu. Tämä vaikuttaa kokonaisuudessaan nuoren kokeman hyvinvoinnin ja voimavarojen kohenemiseen. (Hellström, Johnson, Lepilampi & Sahlberg 2015, 27.) Vertaisuuden voi sanoa olevan avain nuorten ryhmittymiin ja osallistumiseen, mutta koulu luo näille raamit aina koulupäivän ajaksi (Hoikkala & Paju 2013, 17). Yhteisöllisyys tukee kuitenkin oppilaiden osallistumista positiivisuuden ja kannustavuuden kautta, eikä pakottaminen tai käskyttäminen kuulu siihen. Yhteistoiminnallisuudesta huolimatta ja sen ohella on jokaisen oppilaan erityisyys ja yksilöllisyys silti huomioitava. (Liusvaara 2012, 200.)

Täysin päinvastainen näkökulma olisi yksilön voimaa ja hallintaa korostava ideaali, jossa oletetaan ihmisen kumoavan laumansa vaikutuksen ja kontrolloivan itseään tilanteessa kuin tilanteessa. Huomioitavaa kuitenkin on, että alun alkaenkin ihminen on yhteisön tuotos. (Ollila 2008, 13 & 17.) Tästä huolimatta Suomessa elää myös vahvana yksilökulttuuri, jossa pärjätään, ollaan omatoimisia ja itsenäistytään varhain. Nuoria kannustetaan tekemään itse omat valintansa ja löytämään oma polkunsaa. (Hoikkala & Paju 2013, 107.) Toisaalta, juurikin yhteisön tarjoama tuki saattaa olla ratkaisevassa roolissa nuoren myönteisessä kehityksessä, itsenäistymisprosessissa - omaksi vahvaksi itsekseen kasvamisessa.

2.1.4 Sosiokulttuurinen innostaminen

Sosiokulttuurisessa näkökulmassa lähdetään liikkeelle siitä, että ihminen koostuu biologisena olentona yhtä lailla sekä fyysisistä että henkisistä voimavaroista. Siinä tutkitaan ihmisten kulttuuristen toimintojen omaksumista ja kehittymistä niiden kautta. Näkökulman mukaan se miten opimme, riippuu siitä, miten omaksumme ympäröivän kulttuurimme ajatusmaailman sekä käytännön toimet viestinnän avulla; vuorovaikutuksessa muiden kanssa. (Säljö 2004, 16 & 19.) Koulu tarjoaa oppilaalle omanlaisensa kulttuurin omaksuttavaksi sekä mahdollisuuden kehittää tietojaan ja taitojaan.

Ryhmien johtamisessa ja ohjaamisessa oleellista on ryhmän alkukantaisen energian säilyttäminen, mutta kielteisen potentiaalin jarruttelu. Kuitenkin liiallinen kontrolli syö usein energiaa, joten tasapaino tulisi löytää. (Ollila 2008, 33.) Ryhmään ja yhteisöön on mahdollista vaikuttaa

sitä enemmän, mitä paremmin ymmärrämme sen lainalaisuuksia. Lauman, joukon tai ryhmän lakeja voi ohjaajana käyttää hyväkseen vasta ymmärrettyään ja hyväksytyään ne. (Em. ,17.)

Suomessa koulut - opettajat ja rehtorit - osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen ja heidän asiantuntijuuteensa luotetaan. Suomen tasa-arvoinen ja menestyvä koulujärjestelmä perustuu oppiaineiden samanarvoisuuteen sekä reiluun resurssien jakoon. Kuten edellä mainittiinkin, opetussuunnitelma myös kannustaa kokeilemaan uusia, luovia ja inspiroivia lähestymistapoja ja menetelmiä niin opettamiseen kuin oppimiseenkin – kuitenkin perinteistä pedagogiikkaa kunnioittaen. (Sahlberg 2015, 200-201.) Jo siis opetussuunnitelman pohjalta nousee tarve innostaa ja uudistaa. Eri oppiaineiden yhdistäminen, monialaisuus ja erilaiset projektit saavat peruskouluissa jalansijaa enenevässä määrin.

Aina uuden ryhmän ja yhteisön, esimerkiksi uuden JOPO-luokan, toimintaa aloittaessa tulisi kiinnittää erityistä huomiota toiminnan tavoitteisiin ja sisältöihin, yhteisön rakenteisiin sekä vuorovaikutukseen. Ryhmän ohjaaminen ei koskaan ole ennustettavaa eikä yksinkertaista, vaan huomiota on kiinnitettävä mitä moninaisempiin ulottuvuuksiin, tartuttava pieniinkin vihjeisiin ja luotettava yhteisöllisyyden, yhteisen oppimisen voimaan. (Raina & Haapaniemi 2007, 52 & 60.) Innostaminen – ja siinä onnistuminen, perustuu lähtökohtaisesti ryhmään kuuluvien omaan osallistumiseen. Vastuun voi sanoa olevan kaikkien osallistujien yhteinen, jokaisella on oma roolinsa. (Kurki 2000, 77.)

Sosiokulttuurinen innostaminen on sosiaalipedagogiikan suuntaus, jonka ydin ja tarkoitus on, että vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja sen kautta ihmiset ja ryhmä toimivat yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Näin ollen saadaan aikaan muutoksia toimintaympäristössä, esimerkiksi koulussa tai laajemmin koko yhteiskunnassa. Sosiokulttuurinen innostaminen mahdollistaa osallistumisen ja vuorovaikutuksen erilaisten tekniikoiden ja menetelmien avulla. (Kurki 2000, 89.)

Vuorovaikutus- ja ohjaustyössä toimivat ovat usein ammatillisesti innostajan roolissa. Tässä roolissa ja osallistumisen syntymiseksi, on tärkeää omata kyky herkistää ja motivoida ihmisiä. Herkistäminen tarkoittaa tässä yhteydessä ihmisten herättelemistä, heidän huomionsa saamista. Motivointi on vielä vähän enemmän. Asiakkaan huomio kiinnitetään johonkin hänelle subjektiivisesti merkitykselliseen asiaan, joka motivoi häntä toimimaan ja osallistumaan. Tärkeää on esittää myös informaatiota todellisuudesta, asioista, jotka koskevat kulloistakin ryhmää tai yk-

silöä. (Kurki 2000, 133.) Kuten sosiaalipedagogiikan koko perusta, myös innostaminen on moraalista ja laadullista toimintaa. Kyse on ihmisten välisestä kohtaamisesta ja siihen liittyvästä dialogista, palvelusta, solidaarisuudesta, osallistumisesta ja tietoisuuden heräämisestä. (Kurki 2000, 162.)

Innostamisen tavoitteena on lisätä yhteisöllisyyttä sekä oppia tekemällä ja kokemalla. Jos toimintaa ei synny, ei herkistämällä ja motivoinnilla ole merkitystä. Liikkeelle on lähdettävä asiakkaiden omasta elämismaailmasta ja arjesta, sieltä missä he ovat. Toiminta tulee suunnitella juuri tietyille ryhmälle ja tiettyyn kontekstiin. Täysin uutta toimintaa ei myöskään ole tarve luoda, ennen kuin on kartoittanut jo olemassa olevat mahdollisuudet ja resurssit. (Kurki 2000, 136.)

Vaihtoehdottomuus oppimistilanteessa vaatii välttämättä oppilaalta vahvaa sopeutumista ja kiihdyttää motivaatiota ja tutkivaa otetta opiskeluun. Siksi etenkin JOPO-luokassa on käytössä vaihtoehtoisia tapoja toimia – oppia ja opettaa. Vaihtoehtojen lisääntyessä avautuu mahdollisuus tutkimismotivaatiolle. On tärkeää löytää uusia merkityksiä tutuista ilmiöistä ja tämä vaatii pysähtymistä, kohtaamista ja havahtumista tilanteessa. (Kallas, Nikkola & Räihä 2013, 47 & 51.) On kyse oivaltavasta oppimisesta, joka tarkoittaa professori Kirsti Lonkan mukaan sitä, että oppijan on itse käytävä prosessi läpi, yksin tai ryhmässä, ja päästävä jyvälle siitä, mistä oikein on kyse. Kukaan asiantuntija, esimerkiksi opettaja ei voi siirtää omaa ymmärrystään toisen mieleen. Ulkoa opettelun sijaan tulisi huomata oleellinen erilaisissa asioissa ja ilmiöissä ja prosessoida sekä pureksia tämä tieto ja kokemus käyttöönsä. (Leppänen 2021, C21.)

Kiinnostus on tärkeää saada suunnattua positiivisen kehittymisen ja oppimisen suuntaan, sillä oppia voi myös tuhoavia ja alaspäin vieviä taitoja. Niin kutsuttuun vääränlaiseen ympäristöön kotiutunut nuori oppii tässäkin ympäristössä – oppimista ei voi välttää. Oppi saattaa valitettavasti tällaisessa tilanteessa olla kuitenkin esimerkiksi ennakkoluulojen kasvamista muita ihmisiä kohtaan, jengiytymistä tai päihteiden käyttöä ja siihen liittyvän ympäristön ja toiminnan omaksumista. (Säljö 2004, 25). Ihminen omaksuu asioita ja pysyy kulttuurissa, jossa vuorovaihtus on yhteisöllistä sekä myös yksilöä huomioivaa. Ihanteellista olisikin, että koulu pystyisi tätä kaikille tarjoamaan. Ja siksi epäerilaisia tapoja oppia, tuen muotoja ja oppilashuoltoa on yleisopetuksen rinnalle kehitetty ja kehitetään.

Jokaisen ihmisen, eli tässä kontekstissa oppilaan, on tunnettava itsensä arvokkaaksi ja nähtävä tulevaisuuden perspektiivi – jotakin merkityksellistä, minkä vuoksi elää ja toimia tavoitteellisesti. Innostaminen ja motivaation löytyminen vuorovaikutuksen kautta on tie tähän. Innostamisen ydin on tärkeää säilyttää, unohtamatta kuitenkaan toiminnan suunnittelun ja arvioinnin merkitystä. (Kurki 2000, 164.)

2.2 Mitä aiheesta tiedetään? Miksi joustava perusopetus on tärkeää?

Suomalainen peruskoulu ja koulutuspolitiikka pyrkivät tukemaan tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta sekä esimerkiksi lieventämään sosioekonomisen aseman vaikutuksia oppimistuloksiin. Yksi keino ja periaate tähän liittyen on tuen tarpeita omaavien oppilaiden koulunkäynti normaalissa peruskoulussa. (Sahlberg 2015, 91.) Puhutaan integraatiosta ja sopeuttamisesta. Koulua voikin kuvata paikallisyhteisön ja naapurustojen keskuksiksi (Hoikkala & Paju 2013, 107).

On opetuksen järjestäjän vastuulla, että jokainen perusopetuksen oppilas saa perusopetuslain mukaisesti opetussuunnitelman mukaista opetusta, ohjausta sekä tukea heti tuen tarpeiden ilmetessä. Oppilailla on opetuksen lisäksi oikeus saada kannustusta, yksilöllistä tukea ja arvostuksen kokemuksia. Koulupolun tulee tarjota kokemuksia oppimisen ilosta ja innostuneisuudesta sekä tarjota rohkaisevaa ja myönteistä, mutta myös realistista ohjausta ja palautetta oppilaan iteluottamuksen vahvistamiseksi. Vuorovaikutteinen hyvinvoinnin ja osallisuuden tukeminen on olennaista perusopetuksessa. Edellä mainitut mahdollistavat myös koko kouluyhteisön toiminnan ja hyvinvoinnin kehittämistä ja rakentamista. (Sandberg 2021, 22.)

Ennaltaehkäisy ja tuen tarjoaminen mahdollisimman varhain on erityisopetuksen keskeisiä strategioita. Tästä syystä peruskouluissa onkin tarjolla tukea kolmiportaisesti; yleistä tukea, tehostettua tukea sekä erityistä tukea. Tehostettuun tukeen kuuluu opettajan antamaa korjaavaa tukea, samanaikaisopetusta erityisopettajan kanssa sekä yksilö- tai pienryhmäopiskelua. (Sahlberg 2015, 92.) Joustava perusopetus, JOPO, kuuluu tehostetun tuen piiriin ja sitä toteutetaan esimerkiksi erityisopettajan johdolla pienryhmälähtöisesti koulussa, työpaikoilla ja muissa oppimisympäristöissä. Siinä hyödynnetään moniammatillista yhteistyötä sekä tuki- ja neuvontapalveluita. (Kauppinen 2011, 5.)

Tehostettu tuki tulee kysymykseen, kun oppilas tarvitsee tukea säännöllisesti tai useita tukimuotoja samanaikaisesti. Tehostetun tuen portaalle siirtyessä oppilaalle tehdään lakisääteisesti

tehostetun tuen oppimissuunnitelma. Tehostetussa tuessa huomioidaan vahvemmin oppilaan yksilöllisiä tuen tarpeita ja käytettävissä on kaikki perusopetuksen tukimuodot lukuun ottamatta kokoaikaista erityisopetusta ja oppiaineiden yksilöllistämistä. (Sandberg 2021, 40.)

Kun puhutaan tuesta oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyen, tarkoittaa se aina opettamisen ja oppimisen näkökulman laajentamista sekä oppilaan suunnitelmallista tukemista ja ohjaamista. Oppilas oppii ja kehittyy yksilönä omaan tahtiinsa ja itselleen soveltuvilla menetelmillä. Jokaisella on koulu yhteisössä oma oppimispolkunsaa. (Sandberg 2021, 27.)

Alun perin Thomas Ziehen ajatus nuorisokulttuurista oppimisympäristönä on tällä hetkellä hyvinkin ajankohtainen. Voisiko viralliseen opetukseen sisältyä ja limittyä nuorten omia sosiaalisia ympyröitä, vapaa-ajan harrastuksia, mediasuhteita, työssä oppimista ja vertaisoppimista? (Hoikkala & Paju 2013, 108.) Tähän suuntaan on jo jonkin aikaa kuljettu kovaa vauhtia. Aiemmin kuvattu samanaikaisopetus ja ilmiöoppiminen, monialaisuus ja vertaisuus näkyvät jo peruskoulun arjessa. Työssäoppiminen puolestaan on varsinkin JOPO-opiskeluun aina erittäin olennaisesti kuulunut osa.

Lisäksi on olemassa perinteisen koulutyön yhteyteen räätälöityä eri urheilulajien harrastamista, kerhotoimintaa ja koulunuorisotyötä. Näitä kehitetään parhaillaan valtakunnallisesti esimerkiksi erilaisin hankkein. Kouluissa työskentelee myös uudenlaisilla nimikkeillä varustettua henkilökuntaa, kuten kouluvalmentajia tai -mentoreita, koulunuorisotyöntekijöitä, sosiaaliohjaajia ja koulutsemppareita. Taustalla vaikuttaa muun muassa mediassa paljon otsikoitu Islannin malli, jolla ennaltaehkäisevästi kehitettiin nuorten terveellistä ja tasa-arvoista vapaa-ajanviettoa sekä sosiaalista pääomaa tukemalla harrastustoimintaa. Edeltävästä on kuin onkin johdettu jo myös Suomen malli, jota tietyillä paikkakunnilla toteutetaan ja testataan. Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuunan vuonna 2018 tuottaman kyselyn mukaan vastaajakunnista 88% oli sitä mieltä, että kouluissa tehtävä nuorisotyö onkin lisääntynyt viimeisten viiden vuoden aikana (Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuuna 2020).

Toimeen onkin nuorten hyvinvoinnin lisäämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi järkevää tarttua. ”Lasten huonovointisuus ja syrjäytyminen on sekä inhimillisesti väärin että yhteiskunnan tulevaisuuden potentiaalin tuhlausta” (Eskola 2014, 3). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemien raporttien mukaan terveyden ja hyvinvointiin liittyviä sosioekonomisia eroja on havaittavissa jo pienilläkin lapsilla, mutta nuorten kohdalla erot ovat jo huolestuttavia. Rajoitteita syntyy esimerkiksi taloudellisten mahdollisuuksien, psykososiaalisten voimavarojen,

tiedollisten resurssien sekä toimintakyvyn alenemisen seurauksena. (Kaikkonen, Mäki, Murto, Pentala, Hakulinen-Viitanen & Laatikainen 2014, 150.)

”Peruskoulu on paljossa onnistunut, paitsi siinä, että koulutettujen lapset käyvät yhä selvästi pidemmälle koulua kuin vähemmän koulutettujen lapset”, on professori Kirsi Lonka kiteyttänyt (Leppänen 2021, C21). Koulujen tasoerot ja perheiden sosioekonomiset taustat ja statukset ovat olleet runsaasti tapetilla kuluneena keväänä eri medioissa ja asiantuntijoiden keskusteluissa. Yliopistojen ovia ei voi avata kaikille halukkaille, vaan hyvin pieni osa heistä saa opiskelupaikan. Käytännössä työväenluokan lapset päätyvät sinne harvoin, sillä akateemisissa perheissä lasten koulutukseen on usein satsattu pienestä pitäen ja kouluttautumiseen kannustetaan sekä siihen asennoidutaan positiivisesti. ”Työväenluokan sosiaalinen nousu onkin heikentynyt”, on myös emeritaprofessori Riitta Jallinoja aiheesta mieltä. (Gronow 2021, C6.)

Lapsille ja nuorille voi muodostua hyvin eriytyneitä käsityksiä suomalaisesta yhteiskunnasta ja omista mahdollisuuksistaan, jos suunta jatkuu tähän tapaan, on asiaa avannut myös apulaisprofessori Venla Bernelius. Sosiaalista eriytymistä sekä pelkoa leimautumisesta ilmenee ja kuilut hyvä- ja huono-osaisten alueiden välillä kasvaa, etenkin pääkaupunkiseudulla. Suomi on tippunut kärjestä Pisa-tuloksissa ja oppimistuloksissa on havaittu suuria eroja eri alueilla. Ihanne peruskoulun tasa-arvoisuudesta on vaarassa ja riskinä on peruskoulun eriarvoistuminen yhä edelleen. Perheiden sosioekonomisista syistä, eli lähinnä koulutus- ja tulotasoista, johtuvaa erojen kasvua ei pysty kuitenkaan enää pelkästään koulujen keinoin pienentämään. Nämä erot ovat vaikuttaneet koulujen mahdollisuuksiin tuottaa hyviä oppimistuloksia jo 2000-luvulta lähtien. Eikä pelkkien oppimistulosten seuraaminen kerro mitään oppimisympäristöstä tai koulujen lähtökohdista muuten. Esi- ja perusopetuksen tasa-arvoisuuteen suunnattu rahoitus on noin prosentin luokkaa koulutuksen kokonaismenoista. OECD onkin jo suositellut rahoituksen painottamista enemmän tähän työhön. (Kuokkanen 2021, A18-19.)

Kuten mainittu, JOPO on kehitetty oppilaita varten, jotka ovat vaarassa jäädä ilman peruskoulun päättötodistusta tai syrjäytyä. JOPO-luokat pyrkivät joustavilla menetelmillään osaltaan ehkäisemään koulupudokkuutta ja koulusta pinnaamista sekä mahdollistamaan todennäköisemmin pudokkuuteen taipuvaisille oppilaille peruskoulun päättötodistuksen saamisen ja myös arvosanojen nostamisen. JOPO-toiminnassa tärkeä sosiaalisen kasvun tukeminen tähtää nuoren oman vastuunottokykynsä vahvistumiseen ja hänen kokemukseensa hyväksytyksi tulemisesta. Ryhmäytymisen, vuorovaikutuksen ja oppilasta tukevan palautteen merkitys on keskeinen.

Myös kasvatusvastuun jakautuminen edistää sosiaalisen pääoman kasvamista. Sosiaalinen pääoma tarkoittaa taitoa ja mahdollisuuksia tulla toimeen yhteiskunnassa ja tätä pääomaa kartuttavatkin kaikki nuorta ympäröivät yhteisöt, kuten esimerkiksi perhe, koulu, nuorisotyö ja työpaikka. Sosiaalisen pääoman kasvattaminen vaatii yhteisöiltä keskinäistä luottamusta, yhteistyötä ja sosiaalisia resursseja, kuten kannustus ja huolenpito. (Janhonen & Sarja 2011, 49 & 85.)

Myös nuoret itse kokevat päättötodistuksen saamisen ja peruskoulun käymisen merkityksellisenä ja tärkeänä, kuten erityisopettaja Elisa Virva-Auvisen tuoreesta, työpajatoiminnassa olevien nuorten koulukokemuksia kartoittavasta pro-gradu –tutkielmasta käy ilmi. Koulumotivaatio koetaan usein huonoksi varsinkin yläkoulussa, mutta peruskoulusta kerrotaan kuitenkin saaneen tulevaisuutta varten eväitä, kuten täsmällisyyttä ja sosiaalisia taitoja. Moni totesi, että koulua on vain käytävä ja että päättötodistus mahdollistaisi todennäköisemmin jatko-opinnot ja tulevaisuuden haaveiden toteutumisen, kuten perheen perustamisen ja työpaikan saamisen. Kuitenkin ristiriidat koulumaailmassa, kuten ulkopuolisuuden tunteet, kiusaaminen ja epäonnistumiset tavoitteisiin nähden sekä kovat suorituspainet ovat muovanneet monen nuoren ajatuksia peruskoulusta ja opiskelusta myös kielteisiksi, joka on johtanut pudokkuuteen toisella asteella. Pelkkä päättötodistuksen saavuttaminen ei ole turvannut pysyvyyttä jatko-opintojen parissa tai työelämässä. (Virva-Auvinen 2021, 28-29.) Paljon on merkitystä sillä, millaisia kohtaamisia ja tukea koulutien varrelle osuu ja on saatavilla.

Nykyään puhutaan myös vahvuusperustaisesta tuesta, joka hyödyntää monipuolisesti erilaisia tukimuotoja ja ratkaisukeskeisyyden sekä positiivisen pedagogiikan aineksia. Tärkeää on, miten aikuinen sanoittaa oppilaan tilannetta hänelle itselleen ja muulle ympäristölle, kuten kotiin ja kollegoille. Negatiivisuuden kierteestä tulisi pyrkiä eroon, sillä negatiivisen palautteen voima on moninkertainen positiiviseen verrattuna. Muistijäljet säilyvät pitkään. Onnistumiset motivoivat oppimaan eteenpäin ja vahvistavat uskoa omasta pärjäämisestä ja uusien taitojen haltuun ottamisesta. (Sandberg 2021, 29.)

Kukaan ei jaksa käydä koulua koko ajan ääri rajoilla, yhä parempiin suorituksiin tähdäten. Onnistumisen kokemuksia on saatava väliin asioista, jotka jo sujuvat ja osataan, muttei kuitenkaan pitkästymiseen asti. Opiskelun tulisi sisältää kaikkea edellä mainittua ja pysytellä pääosin näiden kahden ääripään välimaastossa. Positiivisen pedagogiikan oppien mukaan koulussa tunnustetaan hyvä jokaisessa oppilaassa ja korostetaan yhteenkuuluvuutta, positiivisen palautteen an-

tamista sekä opettamista esimerkin kautta. Opetussuunnitelma sisältää jo nykyiselläänkin monia positiivisen pedagogiikan ajatuksia. Kiinnittämällä huomiota oppilaiden vahvuuksiin pelkkää koulumenestystä laajemmin, on huomattu oppilaiden onnellisuuden ja tyytyväisyyden kasvaneen. Tyytyväisyys ja koulussa viihtyminen vaikuttavat kiistattomasti myös positiivisesti koulumenestykseen. (Merimaa 2021, B10-11.)

Koulupudokkuuden voisi sanoa olevan ongelma ja ilmiö laajemminkin ympäri Pohjolaa ja sitä pyritään ratkomaan erilaisin projektein ja menettelyin. Hyvinä esimerkkeinä joustavan perusopetuksen rinnalla jo mainittu Islannin ja Suomen malli sekä yksi Ruotsissa käynnissä olevista projekteista Skolsociala team, jonka avulla pyritään saamaan pudokkaat, ”hemmasittaret”, takaisin kouluun. Ruotsissakin sosioekonomiset erot ja niiden vaikutukset oppilaisiin ovat selkeästi nähtävissä, mutta peruskoululaiset, jotka eivät tule kouluun syystä tai toisesta, eli koulupudokkaat, on yhteinen ongelma koulusta tai alueesta riippumatta. Poissaolot liittyvät esimerkiksi mielenterveysongelmiin, fyysisiin sairauksiin, oppimishäiriöihin, autismikirjon häiriöihin, päihdeongelmiin, päivärytmin ongelmiin (virtuaalimaailma, pelit) tai kouluympäristöön liittyviin asioihin, kuten kiusaamiseen tai ahdistukseen; sosiaalisten tilanteiden tai tilojen pelko. Ruotsissakin toteutetaan integraatiota, josta on seurannut suuremmat ryhmäkoot luokissa ja poistunut mahdollisuus toimia pienemmässä ryhmässä. Monilla oppilailla poissaoloja aiheuttaa ja selviytymistä hankaloittaa juurikin liian suuri ryhmä ja toimintaympäristö. (Sippola 2021, A6-7.)

Myös meillä Suomessa tuoreet valtakunnallisen kouluterveyskyselyn tulokset kertovat kasva-neista ahdistuneisuuden ja yksinäisyyden kokemuksista varsinkin tyttöjen osalta. Suurin osa lapsista ja nuorista kertoo kuitenkin olevansa tyytyväinen elämäänsä, vaikka tulos onkin heikentynyt verrattuna vuoden 2019 tuloksiin. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2021.)

Syrjäytymisen ehkäisy sisältyy jokaisen lapsen ja nuoren kanssa työskentelevän perustehtävään (Rönty & Rönty 2012, 75). Koulun tulisi tarjota turvallinen oppimisympäristö, onnistumisen kokemuksia, oppilaasta välittäviä aikuisia sekä sosiaalista kanssakäymistä vertaisten kanssa oppilaiden syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja jo syrjäytymisvaarassa olevien tueksi. Syrjäytymiseen puuttuminen vaatii moniammatillista yhteistyötä ja taustalla vaikuttavat tekijät tulisi saada hallintaan tilanteen korjaamiseksi. On myös huomattava, ettei lapsen kehitys ja tulevaisuus ole suoraviivaisesti seuraus hänen kasvu- ja oppiympäristöstään. Myös suotuisista kasvuoloista huolimatta ongelmia saattaa ilmetä, vaikka syrjäytyminen usein onkin sukupolvia ylittävä ketjureaktio. (Huhtanen 2011, 111.)

2.2.1 Työn tilaajat

Opinnäytetyön eksaktia aihetta ja teemaa pohdittiin koulunuorisotyön ja yhteisöpedagogille koulussa mahdollisten työkenttien ympärillä. Aihe jäsenyi loppu viimein työn tilaajatahon Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuunan kautta. Yhteydenotto Kanuunan verkostopäällikkö Suvi Lappalaiseen ja keskustelu koulunuorisotyöstä, sen tilasta ja tarpeista tutkimukselle, johti opinnäytetyön kytkemiseen JOPO-ohjaajien näkökulmaan, sillä Lappalainen tiesi verkostojensa perusteella JOPO-ohjaajilla olevan mahdollisesti tilausta oman ammattiryhmän sisällä tapahtuvan verkostoitumisen kehittämiseksi. Kanuuna ilmaisi ottavansa opinnäytetyön mielellään vastaan ja tarjoavansa tilaajaorganisaationa tukea ja ohjausta tutkimus- ja kirjoitusprosessin aikana. Opinnäytetyön aihe jäsenyi JOPO-ohjaajien työnkuvaan ja verkostoitumiseen.

Työllä oli toinenkin tilaaja, tutkijan omasta kontekstista nouseva Karkkilan kaupunki. Karkkila on noin 9000 asukkaan pikkukaupunki läntisellä Uudellamaalla. Karkkilassa on kolme alakoulua ja yksi noin 330 oppilaan yläkoulu, Karkkilan yhteiskoulu, jossa toimii oppimisen tueksi kaksi pienluokkaa, joustavan perusopetuksen JOPO-luokka sekä osa-aikaista erityisopetusta tarjoava pienryhmä. Yhteiskoulun kanssa samoissa tiloissa toimii myös Karkkilan lukio noin 170 opiskelijallaan. Henkilökuntaa on yhteiskoulussa ja lukiossa yhteensä lähes 60 henkilöä, joten puhutaan melko suuresta työyhteisöstä jo pelkästään yksien seinien sisällä. Yhteistyötahoja riittää lisäksi koulun ulkopuolella. Karkkilasta hakeudutaan pääasiassa oman lukion lisäksi toisen asteen opintoihin Forssan, Vihdin, Lohjan ja Espoon seuduille lukioihin ja ammatilliseen koulutukseen.

Tukea ja toimintaa nuorille sekä yhteistyötahon kouluille tarjoaa myös Karkkilan nuorisopalvelut perusnuorisotyön, etsivän nuorisotyön sekä starttipajan ja työpajatoiminnan voimin. Nuorisopalvelut ovat kuuluneet Karkkilassa kiinteimmin myös JOPO-ohjaajan toimenkuvaan koulun ulkopuolisista toimijoista ja heidän kanssaan tehtävästä työstä.

Kanuunan valtakunnallista nuorisotyön verkostoa hallinnoi kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus (Lahden kaupunki), mutta sen materiaalit, koulutukset ja verkostot palvelevat nuorisotyöntekijöitä ympäri Suomen. Osaamiskeskuksen tavoitteina on vahvistaa osaamista ja yhteistyötä kentällä, lisätä nuorisotyön tunnettavuutta ja tiedonjakoa sekä kehittää kunnallisen nuorisotyön laadun arviointia. Kanuunan toiminta sai jatkoa opetus- ja kulttuuriministeriön valitessa

sen osaamiskeskusten joukkoon kaudelle 2020-2023. Toiminta on saanut alkunsa nuorisotoimien johtajien vuonna 2006 käynnistämästä verkostosta ja ensimmäistä kertaa valtakunnalliseksi osaamiskeskukseksi Kanuuna valittiin vuonna 2018, jolloin mahdollistui koulutusten ynnä muun toiminnan tarjoaminen nuorisotyöntekijöille läpi maan. Kanuuna kuuluu myös yhtenä osatoteuttajana Nuoskaan eli Nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa -osaamiskeskukseen. (Kanuuna 2021.)

Kanuuna koordinoi valtakunnallisia kehittämisverkostoja, joissa eri näkökulmista nuorisotyötä tekevät ammattilaiset pääsevät jakamaan kokemuksiaan ja hyviä käytänteitä vertaistensa kanssa. Uusia verkostoja käynnistetään tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Tavoitteena on, että mahdollisimman moni ammattilainen löytäisi verkostoista työtään tukevia menetelmiä ja keskustelutilaisuuksia ja pääsisi osalliseksi kehittämistyöstä. Reilut kymmenen tällä hetkellä toimivaa verkostoa ovat nimiltään muiden muassa Pienten kuntien työntekijöiden verkosto, Nuorisotyö koulussa, Ehkäisevän päihdetyön verkosto sekä Johtamisen verkosto. Kanuuna julkaisee uutiskirjettä 1-2 kertaa kuukaudessa. Uutiskirje sisältää hyödyllistä tietoa tulevista verkostotapaamisista, koulutuksista ja muista tapahtumista ja ilmiöistä nuorisotyön kentillä toimiville. Kirje on mahdollista tilata omaan sähköpostiin ja Kanuunan sivuilta löytyy myös uutiskirjearkisto, josta jokainen uutiskirje on myös luettavissa. (Kanuuna 2021.)

Karkkilassa oltiin kiinnostuneita selvittämään opinnäytetyön avulla JOPO-ohjaajan työnkuvan mahdollisuuksia ja eri tavoista jakaa resurssia ja saada lisätietoa käytännöstä tehdä kyseistä työtä eri puolilla Suomea. Kanuunassa puolestaan haluttiin vastata tarpeeseen ja selvittää sitä tarkemmin sekä herätellä verkostoitumista käytännössäkkin mahdollisuuksien mukaan.

2.2.2 Joustava perusopetus – taustaa ja lukuja

Joustavan perusopetuksen eli JOPOn kehittämistoiminta on aloitettu vuonna 2006. Sittemmin, vuodesta 2009 lähtien, perusopetuslaki on määrittänyt kuntia järjestämään perusopetuksen 7-9 vuosiluokkien yhteydessä joustavan perusopetuksen toimintaa, kuitenkin kuntien itse päättämässään laajuudessa. (Kauppinen 2011, 5.) Joustavan perusopetuksen kehittäminen sai vaikutteita 1995-1996 aloitetuista Omaura-projekteista, joissa nuoria aktivoitiin ja motivoitiin koulutyöhön työssäkäynnin avulla. Ajateltiin, että päästessään perehtymään oikeaan autenttiseen työelämään, nuoret eivät vieraantuisi yhteiskunnasta. Työjaksot tai työssäoppiminen sisällytettiin opetussuunnitelmiin ja menetelmä pohjautui kansainvälisiin kokeiluihin produktiivisen oppimisen malleista, joissa oppilaat oppivat tekemällä mielestään hyödyllisiä ja kiinnostavia asioita.

Kuten ylläkin todettu, ilmiö ei ole uusi ja kehittämishankkeita ja täten malliesimerkkejä koulupudokkuuden ja syrjäytymisen ehkäisyyn on ollut löydettävissä 1990-luvulta lähtien esimerkiksi niin Yhdysvalloissa kuin Alankomaissa ja Britanniassakin (Janhonen & Sarja 2011, 13-15.)

Tehostetun tuen oppilasmäärät ovat koko ajan nousseet vuosittain tarkasteluvälillä 2011-2019. Vuonna 2011 tehostetun tuen oppilaita oli himpun verran alle 20 000, mutta vuonna 2019 jo reilut 65 000 oppilasta. Luku sisältää kaikki tehostetun tuen oppilaat esi- ja perusopetuksessa. (Vipunen, 2021.) Kuten edelläkin on mainittu, tehostetun tuen oppilaat eivät kaikki suinkaan sijoitu JOPO-luokkiin, mutta kiinnostavaa on silti oppilasmäärän ja tuen tarvitsijoiden suuri kasvu tällä kolmiportaisen mallin toisella portaalla.

Tehostetun tuen tavoite on ehkäistä ongelmien kasvamista ja kasautumista ja se sisältää opetuksen eriyttämistä, samanaikaisopetusta, tukiovetusta, osa-aikaista erityisopetusta, oppilashuollon tehostamista sekä opetuksen järjestämistä pienemmissä ryhmissä. Tehostettua tukea annetaan oppilaalle hänen yksilöllisten tarpeidensa sekä niiden pohjalta hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti. (Huhtanen 2011, 107 & 110.)

Myös 7-9 -luokilla joustavassa perusopetuksessa opiskelevien määrä on tasaisesti kasvanut vuosina 2011-2019. Vuonna 2011 JOPO-oppilaita oli 1509, joka tarkoitti 0,8% kaikista oppilaista. Vuonna 2019 JOPO-oppilaita oli jo yhteensä 2310, joka tarkoitti 1,2% kaikista oppilaista. (Vipunen, 2021.) Karkeasti laskettuna JOPO-luokkia voi sanoa olevan koko Suomessa noin 230, sillä joustavan perusopetuksen luokan oppilasmäärä on tyypillisesti rajattu 10 oppilaaseen. Myös JOPO-ohjaajia voi näin ollen ajatella olevan saman verran, sillä yleensä JOPO-luokassa työskentelee yksi ohjaaja opettajan työparina. JOPO-ohjaajien ammattiryhmä on siis valtakunnallisesti verrattain hyvin pieni. Esimerkiksi etsivinä nuorisotyöntekijöinäkin työskentelee Suomessa jo 687 ammattilaista (Bamming & Hilpinen 2020, 11).

2.2.3 JOPO-ohjaajan työnkuva Karkkilassa

JOPO-ohjaajien työnkuvat ja tehtävät vaihtelevat melko paljonkin, joten on oleellista avata JOPO-ohjaajan työnkuvaa opinnäytetyön tilaajaorganisaatiossa Karkkilan yhteiskoulussa.

Karkkila lähti JOPO:n kehittämishankkeeseen mukaan vuonna 2007 ja tämän jälkeen toiminta on vakiinnutettu vuonna 2010. Luokassa on toiminut sama opettaja lukuun ottamatta ensimmäistä lukuvuotta 2007-2008. Ohjaaja on tänä aikana vaihtunut kolmesti. Luokassa on pääasiassa aina yhdeksäsluokkalaisia oppilaita.

Karkkilassa kokopäiväisen JOPO-ohjaajan työnkuvaan on kuulunut työskentely pääosin koululla, mutta osittain myös nuorisopalvelujen toiminnoissa. JOPO-ohjaaja, Karkkilassa nimikkeeltään sosiaali-ohjaaja, kuuluu koulun henkilökuntaan, jolloin lähiesimies on koulun rehtori.

Koululla JOPO-ohjaajan työnkuvaan ovat kuuluneet työtehtävät pääasiassa JOPO-luokassa, mutta myös koulun muissa toiminnoissa ja muiden oppilaiden parissa. JOPO-luokassa tehtävät koostuvat oppitunneilla avustamisesta ja ohjaamisesta sekä ajoittain eriyttämisestä, mutta myös tiiviissä työparityöskentelyssä toteutuvasta oppilaiden sosiaalisesta vahvistamisesta ja neuvontatyöstä, kuten ryhmäyttämisestä ja tiedonhankinnasta. Myös yhteydenpito koteihin on hoidettu työparin kanssa yhdessä tai vuorotellen, riippuen kyseessä olevasta asiasta. Opettaja ja ohjaaja ovat molemmat osallistuneet myös esimerkiksi vanhempainiltoihin ja ohjaaja on tietoinen oppilaille laadittujen oppimissuunnitelmien sisällöistä ja tuen tarpeista.

Karkkilassa joustavan perusopetuksen oppilaat käyvät lukuvuoden aikana neljä kertaa työjaksolla, kaksi jaksoa on syyslukukaudella ja kaksi keväällä. Työssäoppimisesta ei tule erikseen omaa arvosanaa, vaan se kulkee ikään kuin eri oppiaineiden sisällä vaikuttaen osaltaan arvostuksiin. Tästä syystä oppilaat saavat työviikoille mukaansa tehtäviä eri oppiaineista.

Opettajan koostaessa jokaiselle työviikolle arvioitavia tehtäviä eri oppiaineista, on JOPO-ohjaajan vastuulla kaikki muu oppilaiden työssäoppimispaikkoihin liittyvä työ, eli yhteyshenkilönä toimiminen. Tämä pitää sisällään esimerkiksi oppilaiden opastamista ja työpaikkojen etsimistä yhdessä, lomakkeiden tekoa ja hallinnointia, tutustumiskäyntejä työpaikoille oppilaiden kanssa, huoltajien tiedottamista, yhteydenpitoa työpaikoille sekä arviointikeskustelujen järjestämistä ja osallistumista niihin. Järjestyneiden työssäoppimisten myötä JOPO-ohjaaja saa kasvatettua työpaikkaverkostoa ja tulee tutuksi työnantajien kanssa. Puhutaan usein yritysyhteistyöstä. Tämän voi sanoa olevan nimenomaan JOPO-ohjaajien työnkuvaan erityisesti kuuluva erityisyys ja vaatimuskin. JOPO-ohjaaja toimii niin sanotusti linkkinä koulun ja työpaikan välillä. JOPO-ohjaajalta vaaditaan myös tietynlaista kanttia ja taitoa hoitaa myös ne tilanteet, kun kaikki ei menekään suunnitelmien mukaisesti.

Oppilaiden työssäolon aikana yhteydenpidon ja arviointikäyntien ohessa JOPO-ohjaaja suunnittelee tulevaa, sijaistaa tarvittaessa opettajia ja toimii avustajana eri tunneilla. Työhön sisältyy ajoittain muulloinkin toiminnan ohjaamista eri luokille esimerkiksi tutustumiseen ja kaverisuhteisiin liittyen sekä yhteistyötä kuraattorin ja nuorisopalvelujen kanssa eri teemoin. JOPO-ohjaajan työnkuvaa on ollut mahdollista muovata omannäköiseksi JOPO-luokassa tapahtuvan päätehtävän oheen. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi vertaissovittelun sekä oppilaskuntatoiminnan ohjaajatiimeihin tai muihin verkostoihin, kuten ehkäisevä päihdetyö, kuulumista.

Karkkilan kaupungin nuorisopalvelut ovat JOPO-ohjaajan tiivis yhteistyötaho ja tarkemmin ottaen JOPO-ohjaajan työnkuvaan onkin kuulunut viikoittain työskentelyä myös nuorten työpa-jatoiminnassa nuorten ja nuorten aikuisten yksilö- sekä ryhmätoimintojen parissa. Tämän lisäksi JOPO-ohjaaja on työskennellyt koulun loma-aikoina alakoululaisten päiväleireillä toisena vastuuhjaajana.

JOPO-ohjaajan työnkuvassa on näkynyt ja rakentunut hyvä jatkumo karkkilalaisten nuorten parissa - tukemista ja toinen toisensa tuntemista nuoren elämän eri nivelvaiheissa.

2.2.4 Verkostoitumisen hyötyjä

Verkostoitumisen ja osallisuuden tarpeen voisi sanoa kuuluvan jo ihmisyyden perusluonteeseenkin, joten verkostoitumisen hyödyt työelämässäkin lienevät pääosin kiistattomia. Verkostoitumisella tavoitellaan osapuolten hyötymistä yhteistyöstä sekä osaamisen ja tiedon jakamista ja yhdistelemistä. Verkostoituminen lisää innovaatioiden syntyä jaetun asiantuntijaymmärryksen kautta ja sen tehtävänä onkin mahdollistaa tämä saattamalla asiantuntijat yhteen. (Halava 2011, 18-24).

Sosiaalisen median välityksellä tapahtuvalla verkostoitumisella on mahdollista rakentaa suhteita ja edistää tiedonkulkua ammattiryhmän sisällä maantieteellisestä sijainnista riippumatta sekä kehittää yhteistyön toteutumista eri organisaatioiden välillä (Laine 2020, 7). Tämä oli kantavana ajatuksena myös tässä opinnäytetyössä ja sen myötä tapahtuvassa JOPO-ohjaajien verkostoitumisen ja vertaistoiminnan kehittämisessä. Ajatuksena oli tehdä yhteydenpidosta ja ajatustenvaihdosta mahdollisimman helppoa ja maantieteellisestä sijainnista riippumatonta. Nuorisotyössä ja sen kehittämisessä on verkostoilla keskeinen rooli (Kanuuna 2021).

3 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOTEUTUS

Opinnäytetyöprosessilla oli selkeä kehittämistavoite. Kehittäminen liittyy yleensä edes jollakin tavalla lähes kaikkiin olemassa oleviin toimenkuviin. Näin tässäkin tapauksessa. Pyrkimyksenä oli kehittää toimintatapoja ja menetelmiä sekä innovoida uutta. Nykyinen työelämä kun vaatii muutoskykyä ja innovatiivisuutta pidetään tärkeänä osana kilpailukykyä. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 11-12.)

Verkostoitumisen kehittämisen ja yhteistoiminnan mahdollistamisen ja kynnyksen madaltamisen voi nähdä innovointina. Työnkuvien sisältöjen selvittäminen ja yhteen kokoaminen on puolestaan kyseisen työn tunnetummaksi tekemistä ja tiedonjakoa työn kehittämiseksi.

3.1 Alkuasetelma

Opinnäytetyö tarkastelee ja pyrkii selvittämään JOPO-ohjaajan työnkuvaa ja sen mahdollisuuksia. Kehittämistyö lähti selvittämään kyselyn avulla sitä, millaisia toimenkuvia peruskouluissa toimivilla JOPO-ohjaajilla on ja onko kyseessä olevalla ammattiryhmällä tarvetta omalle sähköiselle verkostolle esimerkiksi hyvien käytänteiden, vertaistuen sekä vuorovaikutuksen ja viestinnän jakamiseksi ja toteutumiseksi. Tätä kautta saataisiin myös uusia näkökulmia JOPO-ohjaajan toimenkuvaan työn tilaajaorganisaatiossa Karkkilan yhteiskoulussa.

Opinnäytetyön toisen tilaajan Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuunan näkökulmasta kyseiselle verkoston kehittämistyölle oli tarvetta. Syitä tälle on monia. Useassa kunnassa toimii esimerkiksi vain yksi JOPO-ohjaaja ja vuorovaikutus oman ammattiryhmän sisällä saattaa siksi jäädä vähäiseksi. Myös variaatiot toimenkuvissa luo tarvetta käytänteiden jakamiselle ja oman roolin jäsentämiselle.

Kanuunalla on olemassa verkosto koulussa nuorisotyötä tekeville sekä pienissä kunnissa nuorisotyötä tekeville. Kehittämistehtävä lähtikin selvittämään, riittääkö kyseisten verkostojen vuorovaikutus ja viestintä kattamaan JOPO-ohjaajien tarpeen vertaistuelle ja tiedolle vai tulisi siko ammattiryhmälle luoda oma verkosto ja kanava keskinäiselle kommunikoinnille ja viestinnälle.

Kehittämistyö keskittyi siis uuden verkoston luomiseen mahdollisuutena myös olemassa olevan kehittäminen sekä vuorovaikutuksen ja viestinnän kehittämiseen sekä niiden jatkuvuuden turvaamiseen verkoston sisällä. Visiona oli luoda oma verkosto JOPO-ohjaajille ja kehittää näin ollen ammattiryhmän keskinäistä vuorovaikutusta valtakunnallisesti.

Kehittämistyön toteutusvaihe käynnistyi syksyllä 2020 kestäen vuodenvaihteen yli ja loppujen lopuksi aina elokuulle 2021 asti. Käytännössä kehittämistehtävä käsitti toimenpiteinään aineistonkeruuta varten tehdyn kyselyn ja vastausten perusteella toteutuneet verkostotapaamiset JOPO-ohjaajien kesken Discordissa sekä Teamsissa Kanuunan Nuorisotyö koulussa -kanavalla.

3.2 Lähestymistapa ja menetelmät

Tutkimuksen ollessa laadullista, kiinnitetään huomiota ilmiön ominaisuuksien tarkasteluun ja sen kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen. Ilmiöstä pyritään keräämään mahdollisimman laaja ja kattava aineisto ymmärryksen saamiseksi. Aineisto tulee myös purkaa eli litteroida (Kananen 2015, 128 & 159.) Laadullista tutkimusta voi kuvailla prosessiksi, sillä siihen liittyvät näkemykset ja tulkinnat elävät ja kehittyvät tutkijan tietoisuudessa prosessin eli tutkimuksen edetessä. Kuten edellisessä kappaleessa on kyseisenkin kehittämistehtävän toteutusvaihetta kuvattu, on nimenomaan laadulliselle tutkimukselle tyypillistä, että tutkimuksen etenemisen toteutus ja vaiheet eivät ole etukäteen jäsennettävissä eri vaiheisiin ja aikaikkunoihin. Ratkaisut ja tieto muotoutuvat joustavasti tutkimuksen edetessä. (Kiviniemi 2018, 73.)

Tutkimusstrategiaksi valikoitui toiminnallinen tapaustutkimus. Tapaustutkimus pyrkii tuottamaan tutkimuskohteestaan yksityiskohtaista tietoa. Tavoitteena on myös tuottaa tietynlaista yleistettävää tietoa ja merkityksiä. (Jyväskylän yliopisto 2015.) Toiminnallinen ote tutkimuksessa näkyy puolestaan siinä, että sen avulla on tarkoitus vaikuttaa tutkittavaan kohteeseen, sen ympäristöön tai toimintaan kehittävästi ja parantavasti. Toimintatutkimuksessa yhdistyvät teoreettisuus ja käytäntö. Ominaista on myös tutkijan liittyminen tutkimuskohteen ympäristöön. (Jyväskylän yliopisto 2015.) Kuvaavaa onkin, että kehittämistehtävää työstiin omasta työkuvasta käsin tarkastellen työtä ohjaavia taustateorioita ja jäsenellen käytännön työtehtäviä niihin. Selvitettiin myös samaa työtä tekevien työtehtäviä käytännössä. Toimintatutkimuksella onkin käytännöllinen tavoite, eli selvittää, miten asiat voisi tehdä paremmin ja miten kehittää olemassa olevia käytänteitä (Heikkinen 2018, 215).

3.3 Toteutus

Tutkittavasta ilmiöstä lähdettiin keräämään aineistoa Webropol-kyselyn (kts. Liitteet) sekä tämän jälkeen verkostotapaamisten avulla. Verkostotapaamiset valittiin aineistonkeruutavaksi täydentämään ja varmistamaan kyselyllä kerättyä aineistoa sekä sen analysointia.

3.3.1 Kysely

Aineistonkeruu alkoi Webropol-kyselyllä, jota jaettiin nuorisoalan työntekijöiden ja joustavan perusopetuksen ryhmiin Facebookissa. Myös Kanuuna jakoi kyselyä uutiskirjeessään 17/2020 sekä Facebook-sivullaan. Lisäksi tietoa kyselystä lähetettiin eri kuntien sivistystoimiin eteenpäin jaettavaksi. Kysely julkaistiin 8.10.2020 ja se oli avoinna 30.10.2020 asti.

Kyselyyn toivottiin vastauksia joustavan perusopetuksen parissa työskenteleviltä JOPO-ohjaajilta ja kysymykset pyrkivät kartoittamaan heidän koulutustaustojansa, työyhteisöjään, maantieteellistä sijaintiaan, työnkuviaan, hyviä ja kehitettäviä asioita omassa työssään sekä tarvetta verkostoitumisen kehittämiseksi ammattiryhmän sisällä. Kyselyssä käytettiin monipuolisia kysymys- ja vastausvaihtoehtoja; monivalintaa, avoimia kysymyksiä sekä Likertin asteikkoa 1-5.

Kyselyn aluksi oli selkeitä kyllä – ei -vastausvaihtoehtoja, monivalintoja ja pudotusvalikkoja liittyen vastaajan toimimiseen JOPO-ohjaajana ajallisesti vuosina sekä maantieteellisesti (maakunnat). Näiden jälkeen oli vuorossa avoimia kysymyksiä liittyen JOPO-ohjaajien ammattinimikkeisiin, pohjakoulutukseen, toimenkuviiin, hyviin käytäntöihin, kehitettäviin seikkoihin ja työparitoimintaan. Kyselyyn laadittiin myös väittämiä, joihin vastattiin viiden vaihtoehdon asteikolla välillä 1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä. Väitteet käsitelivät JOPO-ohjaajien kokemuksia työnsä arvostamisesta ja saamastaan tuesta.

3.3.2 Ensimmäinen verkostotapaaminen

Kyselyllä kerätyn aineiston lisäksi oli tarve saada vielä syvällisempää tietoa tutkimuskohteesta ja selittää kyselyllä saatuja tuloksia hieman lisää. Tämän takia aineistonkeruun jatkomenetelmäksi valikoitui ensimmäisen verkostotapaamisen järjestäminen ja lisäaineiston kerääminen sitä kautta. Kyselyn vastaukset osoittivat JOPO-ohjaajien omalle verkostoitumiselle olevan tarvetta. Kuitenkin kyselyyn vastanneiden määrä, eli 17 henkilöä, oli vähäinen. Aineiston teemoittelun alettua joulukuussa 2020, huomattiin kuitenkin kyselyssä annettujen vastausten olevan

monipuolisia ja että niistä saisi hyviä näkökulmia tutkimukseen. Silti keinoja laajentaa tietämystä aiheesta ja saada aineistoksi enemmän nimenomaan kenttätöiden kokemusta, pohdittiin. Myös verkostoitumisen käynnistäminen käytännössä innosti.

Tilaaorganisaatio Kanuunan puolesta ei ollut estettä kokeilla verkostoitumisen herättelyä heti käytännössäkin. Samalla tavoitteena oli saada vielä lisää tutkimusaineistoa ja näin ollen tukea opinnäytetyön johtopäätöksille. Pohdintojen ja tavoitteiden pohjalta päädyttiin järjestämään keskustelumahdollisuus ja verkostotapaaminen JOPO-ohjaajille Discordissa Kanuunan Nuorisotyö koulussa -kanavalla torstaina 11.2.2021 klo 14-15.30. Tiedotetta tapaamisesta jaettiin tälläkin kertaa Kanuunan 5.2.2021 ilmestyneessä uutiskirjeessä sekä nettisivuilla. Lisäksi tietoa jaettiin samaisissa Facebook-ryhmissä kuin kyselyäkin edeltävänä syksynä. Tapaamisen ”mainostaminen” sai aikaan kiinnostusta ja kommentteja, joista tehtiin olettamuksia, että kyseisenlaista toimintaa oli toivottu.

Verkostotapaamiseen osallistui 8 JOPO-ohjaajaa, joka oli oikein hyvä määrä. Osallistujat olivat myös ns. uusia vastaajia, sillä kukaan heistä ei kertonut vastanneensa kyselyyn menneenä syksynä.

Verkostotapaaminen alkoi Kanuunan edustajan Ulla-Riitta Moilasan alustuksella tapaamisen tarkoituksesta ja itsensä esittelyllä. Tämän jälkeen avattiin näkökulmaa verkostoitumisen tarkoituksesta opinnäytetyöhön nähden ja tiedonkeruusta siihen liittyen.

Seuraavaksi osallistujat kertoivat vuorollaan omasta työstään, taustastaan ja mistä päin Suomea olivat linjoilla mukana. Osallistujat olivat ainakin viideltä eri paikkakunnalta (kaksi paria osallistujista kertoivat selkeästi olevansa samasta paikasta). Tämän jälkeen avattiin vielä tarkemmin opinnäytetyön tavoitetta ja mitä kaikkea työhön sisällytetään, esimerkiksi mitä teorioita työn taustalle on valittu.

Aineistoa ja esimerkkejä saatiin siitä, miten JOPO-toimintaa järjestetään ja miten työnkuvat jakautuvat luokan sisällä ja muussa toiminnassa, kuten nuorisopalvelujen palveluksessa toimivilla JOPO-ohjaajilla. Myös verkostoitumisen tavoitteisiin ja osallistujien toiveisiin pureuduttiin.

Keskustelun tueksi oli luotu kolme Padlet-pohjaa, joille kerättiin osallistujilta vastauksia etukäteen määriteltäviin kysymyksiin. Yksi pohjista keräsi selkeästi kommentteja ja näkemyksiä

JOPO-ohjaajien toimenkuviin liittyen. Sen sijaan verkostoitumiseen liittyvä pohja sisälsi seuraavallaisia kysymykset; ”Ideoita ja toiveita verkostoitumiselle?” sekä ”Kuinka usein toivoisit verkostoitumistapaamisia?”

Toiveina tulevia verkostotapaamisia ajatellen esitettiin JOPO-toimintaa yhdistäviä aiheita, kuten tet-käytänteet, luokan ryhmäytytys, työparityöskentely, moniammatillinen yhteistyö, erilaiset oppimisympäristöt ja nuorten elämään liittyvät ajankohtaiset asiat ja ilmiöt sekä JOPO:n markkinointi ja brändäys.

Verkostoitumistapaamisia toivottiin järjestettävän silloin tällöin, kerran pari puolen vuoden aikana. Toisaalta myös selkeästi seudullisia tapaamisia toivottiin useammin ja valtakunnallisia puolestaan harvemmin. Kolmas Padlet-pohja ”sana vapaa”, jäi vaille vastauksia. Pohjalle olisi voinut kirjoitella avoimesti ajatuksiaan ja kysymyksiään keskustelun herättämiseksi JOPO-toimintaan liittyen.

Yhteinen keskustelu ja Padlet-pohjille ilmestyneet kommentit ja vastaukset poikivat uudenkin tapaamisen sopimisen maaliskuun lopulle. Keskustelun aiheiksi nostettiin seuraavalle tapaamiselle JOPO-luokan työssäoppimisjaksot sekä ajatustenvaihto asioista, joita koronasta huolimatta on voitu JOPO-luokissa toteuttaa. Tätä tulevaa tapaamista Kanuuna mainosti uutiskirjeessään 6/2021. Lisäksi tapahtumaa markkinoitiin taas tutuissa ammatillisissa Facebook-ryhmissä.

3.3.3 Toinen verkostotapaaminen

JOPO-ohjaajat tapasivat toistamiseen Discordissa Kanuunan Nuorisotyö koulussa -kanavalla 30.3.2021 klo 14-15.30. Tällä kertaa osallistujia oli viisi tutkijan ja Kanuunan edustajan lisäksi. Osallistujat olivat kolmelta eri paikkakunnalta.

Keskustelun aiheina oli työssäoppimisjaksot sekä korona-ajan näyttäytyminen JOPO-toiminnassa. Tapaaminen osui sinänsä herkulliseen ajankohtaan, sillä suurin osa Suomen yläkoululaisista kävivät huonontuneen koronatilanteen takia tuolloin koulua etänä.

Käytänteet kuulostivat vaihtelevan paljonkin eri paikkakuntien välillä. Jo tämän pienenkin ryhmän sisällä oli JOPO-oppilaiden osalta käytössä hyvin erilaisia toimintatapoja. Yhdellä paikkakunnalla JOPO-oppilaat olivat lähiopetuksessa, toisella toteutettiin niin kutsuttua hybridimallia. Kolmannella paikkakunnalla, kuten myös tilaajapaikkakunnalla Karkkilassa, JOPO-oppilaat olivat etäopetuksessa. Poikkeustilanteen käytännöissä ja roolituksissa oli vaihtelua.

Yhteydenpitoon ja oppilaiden motivointiin etäopetuksen aikana oli kehitelty erilaisia tapoja ja välineitä. Ajankohdan etäopetukselle koettiin olevan erityisen huono, sillä keväiden kerrottiin olevan muutenkin haastavampaa aikaa JOPO-luokissa. Toisaalta keväisin JOPO-luokan koettiin olevan kuitenkin myös jo hyvä, tiivis porukka ja että oppilaat luottavat aikuisiin ja osaavat pyytää apua. Kuitenkin tuleva – opiskelu uudessa koulussa ja usein myös uudella paikkakunnalla – jännittää ja mietityttää luonnollisesti. Paineet saattavat olla myös kovat saada nostettua arvosanoja päättötodistukseen ja saada haluamansa opiskelupaikka.

Keskusteluun nousi myös JOPO-luokkien historia; joustavaa perusopetusta on aloitettu 2000-luvun vaihteessa, alun perin esimerkiksi Oma ura -nimisenä luokkana ja hankelähtöisesti. Myös JOPO-toimintaan suunnatut resurssit puhuttivat. Useammassa paikassa JOPO-toiminnalle on suunnattu oma vuosittainen budjetti, summiksi mainittiin 3000:sta aina 5000:n euroon. Toimintaan suunnatut rahalliset resurssit vaikuttavat paljonkin siihen, mitä kaikkea koulun ulkopuolista toimintaa on mahdollista kussakin JOPO-luokassa toteuttaa. Leirikoulut ovat yksi hyvä esimerkki tästä. JOPO-toimintaan kun nimenomaan kuuluisi toiminta erilaisissa oppimisympäristöissä, sosiaalinen vahvistaminen ja osallisuuden sekä tulevaisuuteen orientoitumisen vahvistaminen eri keinoin. Eräs osallistujista kiteytti erinomaisesti havaintonsa JOPO-ohjaajan työn vaikuttavuudesta; ”JOPO-ohjaajan työn vaikuttavuuden ydin on se, miten paljon työnkuvassa on resurssia kyseisten nuorten kanssa olemiseen niin luokassa kuin muissakin ympäristöissä.” Useammassa paikassa käytäntönä tuntui olevan esimerkiksi säännölliset kahdenkeskiset juttutuokiot JOPO-ohjaajan kanssa tai säännöllinen vuoro käydä ohjaajan kanssa esimerkiksi nuorisotilalla koko luokan voimin.

Lisäksi tapaamisessa keskusteluun nousivat työssäoppiminen ja käytännöt siihen liittyen. Puheenaiheeksi nousi myös oppilaiden motivaatio lähteä työssäoppimaan, sillä sosiaalisen median ryhmissä on ollut nähtävissä useampia nostoja liittyen JOPO-luokkalaisten haluttomuuteen lähteä työpaikoille oppimaan. Havainto sai tukea myös keskusteluun osallistuneilta. Suurin osa kertoi tunnistavansa ilmiön; oppilaiden on vaikea kiinnostua tai ehdottaa paikkoja, joihin haluaisi mennä töihin, paikan hakeminen on hankalaa ja työssäoppimisen suorittaminen ”kunnialla” loppuun asti tuottaa yhä enemmän vaikeuksia. Työpaikalle meno ahdistaa ja tietynlaista passiivisuutta on yleisesti havaittavissa. Yritteliäisyys ja oman toiminnan ohjaaminen on vähentynyt. Kuitenkin erään paikkakunnan JOPO-ohjaaja kertoi heidän nuortensa lähtevän vielä pääasiassa mielellään työssäoppimaan. Yleistää ei tietenkään voi, mutta huomiota on herättänyt myös tä-

mänkin suuntainen, passiivisuuden ilmiö JOPO-oppilaiden keskuudessa. Joustavan perusopetuksen ajatuksena ja punaisena lankana on nimenomaan ollut vahva työssäoppimisen kulttuuri muun toiminnan rinnalla.

Keskustelu oli hedelmällistä ja innostavaa. Myös Kanuunan edustaja totesi keskustelun solju-
neen niin luontevasti, ettei hänen tarvinnut lainkaan toimia moderaattorina tai keskustelun ”juontajana”, kuten usein verkkovälitteisissä tapaamisissa uhkaa käydä. Kaikilla tuntui olevan sanottavaa ja into osallistua kertoo vahvasti verkoston ja vertaistuen tarpeellisuudesta. Tapaamisten jatkuvuutta myös kannatettiin yksimielisesti, joten kolmas tapaaminen sovittiin loppukeväälle. Keskustelun aiheiksi päätettiin uusien JOPO-oppilaiden valintaprosessin läpikäynti sekä kevään tilannekatsaus yleisesti, miten esimerkiksi etäajan jälkeen jatkettiin lähiopetuksessa.

3.3.4 Kolmas verkostotapaaminen

Kolmas tapaaminen JOPO-ohjaajien kesken toteutui 27.4.2021 klo 14-15. Osallistujia verkkovälitteisessä tapaamisessa oli tutkijan ja Kanuunan edustajan lisäksi kuusi. Ilahduttavasti puolet osallistujista oli lisäksi uusia tuttavuuksia, joten tieto verkostosta oli kulkenut ja herättänyt kiinnostusta edelleen. Osallistujia oli ainakin kolmelta eri paikkakunnalta.

Tapaamisen aluksi vaihdettiin kuulumisia takaisin lähiopetukseen siirtymisestä ja muista ajankohtaisista ilmiöistä, joista siirryttiin tapaamiselle valikoituun aiheeseen, JOPO-luokkien oppilasvalintoihin ja prosessiin sen ympärillä. Keskustelu polveili JOPO-luokkaan hakeutumisesta hakeneiden haastatteluihin ja käytänteisiin järjestää niitä. Haastattelukäytännöissä havaittiin olevan vaihtelua. Esimerkiksi joissakin kouluissa JOPO-luokan opettajan ja ohjaajan lisäksi hakijoita haastattelemassa ovat olleet opinto-ohjaaja sekä rehtorikin.

Myös kriteerit valita oppilaita JOPO-luokalle vaihtelivat, mutta perustavanlaatuinen ajatus ja kriteeri sanoitettiin useamman osallistujan mukaan olevan yleisopetuksellisen linjan pitäminen myös JOPO-valinnoissa. Myös jo valmiiksi tehostetun tuen päätöksellä opiskelevia oppilaita ohjautuu JOPO-luokkiin. Yleinen näkemys tuntui kuitenkin olevan se, että erityisen tuen oppilaiden tarvitsema tuki löytyy lähtökohtaisesti muualta kuin joustavasta perusopetuksesta ja että JOPO-luokkaan valittavan oppilaan koetaan oikeasti hyötyvän toimintamuodosta. Tämä linjaus tukeekin edelleen JOPO-opetuksen alkuperäistä ajatusta. JOPOlle asetettujen tavoitteiden mukaisesti kyseiseen toimintaan osallistuvat nuoret eivät tarvitse erityisopetusta, vaan heille riittää henkilökohtainen tuki sekä mahdollisuus suorittaa opetussuunnitelman edellyttämät sisällöt

joustavin menetelmin (Janhonen & Sarja 2011, 20). Niin sanotusti väärin perustein joustavaan perusopetukseen siirretyistä oppilaista oli verkostotapaamiseen osallistuvien mukaan myös kokemusta. Tämän suuntainen kehitys vie kuitenkin pohjaa joustavan perusopetuksen ydinajatukselta.

Kuitenkin myös näkemys siitä, että JOPO-luokkiin valikoituu ja siirretään nykyään enemmän myös oppilaita, joilla on yksilöllistettyä oppimäärää ja erityisen tuen päätös, tuli esiin. Valinnat tehdään kuitenkin aina tilannekohtaisesti ja joissain tapauksissa JOPO-luokka tuo juuri tarvitun avun myös erityisen tuen oppilaalle, mutta lähtökohta tämän suunnan ei tulisi olla.

Eräs huomionarvoinen seikka tuli vielä lisäksi esiin. Hakijoita joustavaan perusopetukseen oli keskusteluun osallistuvien näkemyksen mukaan ollut yleisesti vähemmän kuin aiempina vuosina. Onko tästä vedettävissä johtopäätös, että joustavan perusopetuksen tarve olisi hiipumaan päin, kun puolestaan erityisen tuen tarve tuntuu kasvavan? Toisaalta hakijoiden määrä on saattanut vaihdella vuodesta riippuen aiemminkin ja menneenä keväänä lisäksi koronaepidemia etäkouluineen saattoi verottaa hakijoiden määrää.

Tapaamisen lopuksi sivuttiin nopeasti aihetta kesäajan järjestämisestä. Tekevätkö JOPO-ohjaajat töitä koululaisten kesäloma-aikana ja jos, niin millaista? Keskustelua päätettiin jatkaa tästä aiheesta seuraavassa tapaamisessa 1.6.2021. Lisäksi koettiin tarvetta jatkaa vielä työssäoppimisen käytänteistä ja eritoten jaksojen arvioinnista.

3.3.5 Neljäs verkostotapaaminen

JOPO-ohjaajat tapasivat verkostossa kevään 2021 osalta neljännen ja viimeisen kerran 1.6.2021 totutusti Kanuunan Nuorisotyö koulussa -kanavalla. Osanottajia oli pari vähemmän kuin edeltävillä kerroilla, mutta selkeästi tässä yhteydessä jo tutuksi käyneitä kollegoja, Pirkanmaan seudulta esimerkiksi. Keskustelussa vaihdettiin ajatuksia ja kokemuksia kesäajan töiden järjestelyistä sekä työssäoppimisen käytännöistä ja arvioinnista JOPO-luokissa.

Koulujen loma-aikoina, varsinkin kesäisin, JOPO-ohjaajat, kuten yleensä myös koulunuorisotyöntekijät, työskentelevät usein nuorisopalvelujen toiminnoissa. Paikkakunnista ja nuorisopalvelujen järjestämisestä toiminnasta riippuen ohjaajina toimitaan joko nuorten tai alakoululaisten toiminnoissa tai sekä että. Nuorisopalvelut järjestävät usein kesätoimintoinaan sekä päiväleirejä että perinteisempiä kesäleirejä. Tampereen seudulla kuultiin järjestettävän nuorille myös niin kutsuttuja työleirejä, joille osallistumisesta nuoret saavat pientä palkkaa. Kiinnostava ja varsin

kekseliäs tapa työllistää ja osallistaa nuoria sekä kerryttää heille työkokemusta ja varmuutta käytännön tekemiseen. Varsinkin, kun varsinaisia kesätöitä on nykyisin jopa vaikeakin saada, toki alueesta, paikkakunnasta ja nuoren omastakin aktiivisuudesta riippuen.

JOPO-ohjaajat kertoivat työskentelevänsä kesän aikana myös kouluilla suunnitellen tulevaa ja tehden koulun muita järjestelyitä seuraavaa lukuvuotta ajatellen. Kesän työskentelyn osalta JOPO-ohjaajilla kerrottiin olevan melko vapaatkin kädet toimia. Eräs osallistujista kiitteli koulun rehtorin ymmärrystä siitä, että kouluvuosi on yhtä lailla rankka ohjaajille kuin opettajillekin ja koki tärkeäksi, ettei kesäajan töitä ollut tiukasti määritelty ja että ohjaajien omia toiveita kunnioitettiin myös. Koskien myös mahdollisia palkattomia vapaajaksoja kesällä lomaviikkojen lisäksi tai jopa lomautusta, jos työntekijä näin halusi toimia.

Kuten aiemmissakin tapaamisissa sekä kyselystä kävi ilmi, työssäoppimiskäytännöissä JOPO-luokissa on paljon eroja ja eri käytänteitä. Tästä aiheesta jatkettiin keskustelua tälläkin kertaa. Suuri ero eri paikkakuntien välillä tuntui olevan työssäoppimisen arvioinnissa ja siinä, mihin työssäoppimiseen käytetyt tunnit sisältyvät ja miten eri kouluaineiden kokonaisuudet ehditään opiskella vuoden aikana työssäoppimista ollen niin paljon vuoden aikana myös.

Osassa kouluja ja JOPO-luokkia työssäoppiminen on myös arvioitu päättötodistuksessa. Näin ollen työssäoppiminen voi olla yksi (pakollisista) valinnaisaineista ja esimerkiksi Pirkanmaan erään kaupungin JOPO-opiskelussa työssäoppimista kerrottiin olevan 30 päivää vuoden aikana. Mahdollisesti siis käytännössä kolme kahden viikon työssäoppimisjaksoa JOPO-vuoden aikana. Työssäoppimisjaksojen lisäksi myös leirikoulut ja kotitalous lasketaan JOPO-luokissa usein valinnaisaineiden tunteihin. Nimikkeinä näillä opinnoilla voi olla esimerkiksi elämänhallinta, työelämätaidot tai yhteiskuntaopin valinnaiskurssi.

JOPO-ohjaajien verkoston jatkon kannalta koettiin vetovastuun ja koordinoinnin siirron yhdelle tietylle taholle olevan järkevää, joten Kanuunan edustajan sovittiin ottavan tiedottamisvastuun asian tiimoilta. Tapaamusalustan siirtämisestä Teamsiin tehtiin myös ehdotus. Useammat osallistujista kokivat Teamsin selkeämmäksi kuin Discordin, sillä suurin osa muistakin työhön liittyvistä etätapaamisista hoidettiin sen välityksellä. Alustalla ei kuitenkaan nähty olevan niin suurta merkitystä, etteikö sen takia joku voisi osallistua verkostotapaamisiin. Toiveet otettiin kuitenkin huomioon ja Kanuunan Nuorisotyö koulussa -kanavan edustaja Nina Parviainen otti hoitaakseen tiedottamisen syyslukukauden ensimmäisestä JOPO-ohjaajien verkostotapaami-

sesta lähtien ja lupasi siirtää tapaamisen Teams-alustalle. Linkki ryhmään pääsemiseksi liitettiin Kanuunan tiedotteeseen verkostotapaamisesta. Elokuun tapaaminen sovittiin torstaille 26.8.2021.

Keskusteluun nousi myös aiemmat verkostotapaamiset, joita on aikoinaan JOPO- ja Oma ura -toiminnan tiimoilta järjestetty. Tapaamisia oli järjestetty eri kaupungeissa aina jonkun tahon tai paikkakunnan ottaessa järjestämisvastuun kulloisestakin tapaamisesta. Sähköisiä, nyt etänä järjestyneitä tapaamisia pidettiin aikaresurssien ja maantieteellisten välimatkojen takia toimivina, mutta myös livetapaamisia toivottiin etätapaamisten väliin harvakseltaan. Koronatilanteen salissa ensimmäinen tapaaminen järjestettäisiin mahdollisesti marraskuussa 2021. Tapaamisen suunnittelu jatkuisi elokuussa.

3.3.6 Viides verkostotapaaminen

Viides ja tutkimuksen näkökulmasta viimeinen JOPO-ohjaajien verkostotapaaminen toteutui suunnitellusti Teamsin välityksellä 26.8.2021. Kanuunan edustaja Nina Parviainen oli luonut keskusteluryhmän Teamsiin, ja tapaamisesta tiedotettiin Kanuunan uutiskirjeessä 13/2021. Tietoa jaettiin myös tutuissa Facebook-ryhmissä.

Verkostotapaamiseen ottivat tutkijan ja Kanuunan edustajan lisäksi osaa kaksi uuttakin osallistujaa sekä muutama jo edellisistä tapaamisista tuttu JOPO-ohjaaja. Osallistujia oli näin ollen yhteensä neljältä paikkakunnalta.

Tapaaminen aloitettiin esittäytyen ja kuulumisia vaihdellen. Osallistujat pääsivät kuulemaan eräällä paikkakunnalla juuri käynnistetyn JOPO-toiminnan alkusysäyksistä ja kyseinen JOPO-ohjaaja puolestaan uskoi heidän hyötyvän verkoston tarjoamasta tuesta jatkossakin, toimintaa käynnistellessä ja eteenpäin käytännöiksi muovaillessa.

Livetapaaminen päätettiin siirtää ensi vuoden puolelle edelleen tänäkin syksynä jatkuvan hankalan koronatilanteen takia. Toisaalta argumentteja etätapaamisten jatkon puolesta nousi runsaasti myös liittymättä epidemiatilanteeseen. Etätapaamiset ovat kaikille mahdollisia maantieteellisestä sijainnista huolimatta ja osallistuminen tunnin, parin verkostotapaamiseen omalla työpaikalla työpäivän ohessa on ajallistenkin resurssien puolesta matalamman kynnyksen ratkaisu, kuin matkustaa mahdollisesti pitkänkin matkan päähän tapaamaan verkostoa kasvotusten.

4 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkija tekee aina tutkimustaan omasta perspektiivistään. Tämä ei ole kuitenkaan este tieteellisen tutkimuksen tekemiselle ja uuden tiedon luomiselle. Luotettava tutkimus sisältää mahdollisimman paljon reflektiota oman perspektiivin sekä tieteellisen tiedon, taustateorioiden, välillä. (Kiilakoski, Honkatukia & Huttunen 2018, 61.)

Aineiston ollessa laaja, on se saatava yhteen muotoon käsittelyä ja analysointia varten. Yleensä tekstimuotoon saatettu aineisto vaatii lisäksi vielä tiivistämistä ja pelkistämistä, eli abstrahointia – aineistosta etsitään yhdistäviä tekijöitä ja merkityksiä sekä tehdään tulkintoja. Aineiston analysointi ja tulkinta vaativat useamman lukukerran. (Kananen 2015, 130-131 & 161.)

4.1 Aineiston litterointi ja validius

Kyselyyn vastasi yhteensä 17 JOPO-ohjaajaa. Kysely sisälsi ensimmäisten kysymysten osalta taustoitusta mm. maantieteellisestä sijainnista ja työkokemusvuosista valmiine vastausvaihtoehtoineen. Vastausten perusteella voidaan todeta vastaajajoukon levittyvän melko hyvin maantieteellisesti.

Vastauksissa oli maakunnista edustettuina Etelä-Karjala, Kainuu, Kanta-Häme, Keski-Suomi, Pirkanmaa, Pohjois-Karjala, Pohjois-Pohjanmaa, Päijät-Häme, Satakunta ja Uusimaa. Kerättyä aineistoa voi siis luonnehtia validiksi, sillä tavoite kerätä vastauksia ympäri maan täyttyi kelpoisesti. Tämän lisäksi JOPO-ohjaajien ammattiryhmä on kokonaisuudessaankin pieni. Luvussa 2 tekemiäni laskelmien mukaan JOPO-ohjaajia voisi karkeasti otaksuen kertoa olevan 230 henkilöä, joten 17 vastaajan joukko kattaisi tästä määrästä ammattilaisia 7,39%.

Kyselyn avointen vastausten tuottama aineisto litteroitiin yleiskieliseksi, eli vastauksia stilisoitiin helpommin luettavaan muotoon. Teksti sisältää kuitenkin myös suoria lainauksia vastauksista.

4.2 Aineiston analysointi

Kyselyssä kerättiin pääasiassa avoimia vastauksia, jolloin kyseeseen tulee laadullinen analysointi. Vastausten perusteella on tarkoitus ymmärtää JOPO-ohjaajina toimivien työnkuvaa syvällisemmin ja koota tietoa kyseisen työnkuvan mahdollisuuksista ja erilaisista tavoista toteuttaa sitä.

Kun kyseessä on tutkimustulosten laadullinen analysointi, käytetään menetelmänä yleensä teemoittelua, tyypittelyä tai sisällönerittelyä – tuloksia selitetään ja tulkitaan. Teemoittelua, joka tässä tapauksessa valittiin analyysimenetelmäksi, voidaan kutsua laadullisen analyysin perusmenetelmäksi. Aineistosta kerätään tutkimusaiheen kannalta olennaisia teemoja, joita ryhmitellään ja tarkastellaan sitten perusteellisemmin. (Jyväskylän yliopisto 2016.) Yksi tärkeä tavoite on löytää aineistosta keskeiset kategoriat ja teemat, jotka kuvaavat tutkittavaa aihetta. Kyseisten teemojen varaan on näin ollen mahdollista rakentaa myöhemmin tutkimustulosten analyysi. (Kiviniemi 2018, 83.)

4.2.1 Kyselyn tulokset

Seuraavassa on avattu kyselyn avulla saatua aineistoa, kyselyn tuloksia.

4.2.1.1 Alkukartoitusta

Kuten todettua, kyselyyn vastasi 17 JOPO-ohjaajana toimivaa henkilöä eri puolilta Suomea. Etelä-Karjalasta, Kainuusta, Keski-Suomesta, Pohjois-Karjalasta, Päijät-Hämeestä ja Satakunnasta tuli kustakin yksi vastaus. Kanta-Hämeen alueelta kaksi ja Pirkanmaalta, Pohjois-Pohjanmaalta sekä Uudeltamaalta kustakin kolme vastausta. Vastaaajista 7 henkilöä, kertoi työskennelleensä JOPO-ohjaajana enintään kolme vuotta, mutta pidempäänkin kyseistä työstä tehneitä löytyi vastaajajoukosta. Neljä vastaajaa kertoi tehneensä JOPO-ohjaajan työtä neljästä kuuteen vuotta ja kaksi vastaajaa seitsemästä yhdeksään vuotta. Taas puolestaan vastaajista neljä kertoi toimineensa JOPO-ohjaajana kymmenestä kolmeentoista vuotta. Pääteltävissä siis on, että osa JOPO-ohjaajista on tehnyt kyseistä työtä lähestulkoon koko JOPO-luokkien tähänastisen olemassaolon ajan.

Seuraavaksi vastaajilta kysyttiin, millä ammattinimikkeellä he toimivat JOPO-ohjaajina. Vastaaajista kuusi työskenteli koulunkäynninohjaajan tai -avustajan nimikkeellä ja viisi puolestaan nuoriso-ohjaajan tai nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajan nimikkeellä. Neljä vastaajaa kertoi nimikkeen olevan JOPO-ohjaaja ja yksi JOPO:n nuoriso-ohjaaja. Lisäksi yksi vastaaja kertoi toimivansa nimikkeellä ohjaaja.

Myös JOPO-ohjaajina toimivien korkeinta pohjakoulutusta kysyttiin ja nuoriso-ohjaajan ammatillinen perustutkinto (nyk. kasvatustutkinto ja ohjausalan perustutkinto) mainittiin muista useammin, eli kuudesti. Koulunkäynninohjaajan ammattitutkinnolla työtä teki vastaajista kolme ja

lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkinnolla kaksi. Lähihoitajan ammatillisen perustutkinnon (sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto) suorittaneita oli vastaajista yksi. Korkeakoulutettuja JOPO-ohjaajina toimivia oli vastaajista viisi. Kaksi olivat korkeimmalta pohjakoulutukseltaan yhteisöpedagogeja AMK ja yksi kulttuurituottaja AMK. Yksi kertoi olevansa ammatillinen opettaja (AmO) ja yksi oli koulutukseltaan teologian maisteri.

JOPO-ohjaajien työnkuvan ollessa vaihteleva, oletuksena oli myös alaisuuskysymyksissä olevan eroja. Haluttiin lisäksi selvittää, työskentelevätkö JOPO-ohjaajat myös muissa organisaatioissa tai työyhteisöissä koulussa tehtävän työnsä ohella. Suurin osa vastaajista, 12 henkilöä, kertoivat lähiesimiehensä olevan koulun rehtori ja/tai apulaisrehtori. Lisäksi yksi vastaajista ei suoranaisesti kertonut kuka hänen esimiehenään toimii, mutta kertoi työskentelevänsä pelkäänsä koulussa, joten oletettavasti ainakin lähiesimies on koulun rehtori. Vastaajista kolme kertoivat olevansa suoranaisesti sivistystoimen tai nuorisopalvelujen alaisia, eli esimiehenä toimi sivistysjohtaja tai nuorisopalvelujohtaja tms. Yksi vastaajista kertoi työnantajansa olevan järjestö ja hänen ohjaajan työnsä toteutuu ostopalveluna koululle.

Vastaajista suurin osa, eli 11 henkilöä, vastasivat työskentelevänsä pelkäänsä koululla. Kuitenkin useampi JOPO-ohjaaja (6 vastaajaa) tekee työtään myös niin sanotusti hybridimallilla, eli sekä koululla että nuorisopalveluiden tai järjestön toiminnoissa.

4.2.1.2 JOPO-ohjaajien työnkuvat ja työparityöskentely JOPO-luokassa

Kyselyssä pyydettiin taustatilannetta kartoittavien kysymysten jälkeen kertomaan avoimelle pohjalle työnkuvan sisällöstä JOPO-ohjaajana sekä työparityöskentelystä luokassa. Vastauksista helpottamaan ja kerrontaa jäsentämään esitettiin tarkentavia kysymyksiä; ”Mitä kuuluu työtehtäviisi JOPO-luokassa ja sen ulkopuolella (tarkoittaen muita työtehtäviäsi koulussa ja mahdollisissa muissa organisaatioissa/työyhteisöissä, joissa toimit)?” sekä ”Kerro työnjaosta ja työparityöskentelystä luokassanne.”

Avoimissa vastauksissa korostui ja tuli näkyviin JOPO-ohjaajan työn monipuolisuus ja eri tavat tehdä kyseistä työtä. Vastauksista oli kuitenkin enemmässä määrin havaittavissa paljon samankaltaisuutta, joka kertoo tietystä ”punaisesta langasta” JOPO-ohjaajan työssä ja joustavan perusopetuksen toimintaperiaatteessa. Vastauksista teemoiteltiin eri aihepiireihin liittyviä ilmiöitä ja työtehtäviä, jotka yhdistettiin ja koostettiin tämän jälkeen omiksi osasikseen JOPO-ohjaajan työnkuvan sisälle.

Vastauksissa kerrotaan kautta linjan työnkuvaan kuuluvan oppilaiden työskentelyn tukemista ja ohjaamista luokassa koulupäivän aikana. Oppilaita tuetaan ja ohjataan koulutehtävien parissa ja myös eriyttämistä toteutetaan tarvittaessa. Lisäksi toiminnallisuuden ideointi opetuksen lomaan ja monipuolistamiseksi mainittiin eräässä vastauksessa JOPO-ohjaajan tehtävänä. Myös opettajan apuna toimiminen ja opettajan sijaistaminen tarvittaessa mainittiin. Koulutyön ohjaaminen ja siinä avustaminen kuulunee ohjaajan tehtäviin luokassa kuin luokassa, mutta joustavassa perusopetuksessa ohjaajan työnkuva pitää sisällään paljon muutakin.

JOPO-ohjaajan työ sisältää vahvasti sosiaalisen vahvistamisen näkökulmaa. Oppilaiden henkisen ja sosiaalisen kasvun ja kehityksen tukeminen, ryhmäytymisen edistäminen luokassa sekä yksilö- että pienryhmätyöskentely kuuluu olennaisesti JOPO-ohjaajan työhön jo JOPO-luokkaan valittavan oppilasaineksen perusteella. Tämä tuli vastauksissa selkeästi esille. JOPO-ohjaajan mainittiin keskustelevan oppilaiden kanssa mieltä painavista asioista niin koulunkäyntiin kuin muihinkin asioihin liittyen sekä tukevan ja neuvovan esimerkiksi yhteishakuun liittyvissä asioissa ja muutenkin nivelvaiheessa (toiselle asteelle siirryttäessä) ja suorittavan myös seurantaan tähän liittyen. Yhdessä vastauksessa kerrottiin JOPO-ohjaajan hoitavan kasvatuskeskustelut oppilaiden kanssa ja toisessa suhteen oppilaisiin olevan ”kaverillisempi” kuin opettajalla. Oppilaan tukeminen saattaa tarkoittaa JOPO-ohjaajan työssä myös olemista oppilaan mukana ja tukena erilaisissa tapaamisissa, esimerkiksi sosiaalihuollollisissa. JOPO-ohjaajan kerrottiin pitävän usein myös yhteyttä muihin JOPO-oppilaita opettaviin opettajiin ja hoitavan muutenkin luokkaan liittyviä ”juoksevia asioita”.

Myös yhteydenpito kotien ja koulun välillä kuuluu useamman vastauksen perusteella tiiviisti JOPO-ohjaajan työnkuvaan. Huoltajien kanssa pidetään yhteyttä ja tehdään yhteistyötä, osallistutaan palavereihin (esim. yksilöllinen OHR) – niin ikään luodaan kasvatuskumppanuutta kodin ja koulun välille. Joku vastaajista kuvasi ja nimitti tätä osaa työssään ”perhetyöksi”. Lisäksi moniammatillinen yhteistyö on JOPO-ohjaajille tuttua. Yhteistyö koulun muun henkilöstön kanssa, kuten opettajien sekä oppilashuollon koulukuraattorin ja terveydenhoitajan kanssa on yleistä. Yhteistyöverkostoon kuuluu usein myös esimerkiksi lastensuojelu ja muu sosiaalitoimi, koulupoliisi tai ankkuritiimi, nuorisotoimi, koulunuorisotyö ja seurakunta. JOPO-ohjaaja saattaa kuulua myös koulun eri tiimeihin mukaan, kuten erityisopetuksen tiimi, ohjaajien tiimi tai koulun johtoryhmä.

Joustavaan perusopetukseen, sen määritelmään ja toiminta-ajatukseen, kuuluu edeltävien lisäksi tietynlaista erityisyyttä. Toiminnallisuuden toteutumiseksi oppimista tapahtuu yleensä

runsaasti koulurakennuksen seinien ulkopuolellakin ja yhteisöllisyyttä sekä ryhmäytymistä edistetään erilaisin toiminnoin ja ympäristöin. Tässä kohtaa nostaa päätään juuri JOPO-ohjaajan työhön yleisesti kuuluvat erityispiirteet ja erot esimerkiksi koulunkäynnin ohjaajan työnkuvaan verrattaessa.

Joustavassa perusopetuksessa on opetuksen luonteeseen liittyen tyypillistä järjestää retkiä, leirikouluja, opintokäyntejä ja oppilaitos- sekä työpaikkavierailuja pitkin JOPO-vuotta. Vastaa-jien kertoman perusteella tämä koulun ulkopuolisen toiminnan koordinointi ja organisointi kuuluvat usein JOPO-ohjaajan tehtäviin. Se sisältää tiedustelua ja yhteydenottoja eri tahoihin, varauksia, lupa-asioita, budjetointia ja kilpailutuksia (esim. kuljetukset). JOPO-luokan tarpeisiin on usein resursoitu erillinen budjetti, joka mahdollistaa toiminnan toteuttamisen eri ympäristöissä.

Joustavaan perusopetukseen ja JOPO-ohjaajan työnkuvaan liittyy edeltävän lisäksi toinenkin erityispiirre ja spesifi toimintatapa – työssäoppiminen. Joustavaan perusopetukseen kuuluu työpaikkaopiskelua, työssäoppimista, työjaksoja, nimityksiä tälle toiminnalle on useita. Joustavalle perusopetukselle ominainen menetelmä on työpaikoilla oppiminen, jonka myötä osaltaan JOPO:n tunnusmerkit joustavuudesta ja toiminnallisuudesta toteutuvat. Myös nuoren orientaatiota tulevaisuutta varten ja oman alan löytymistä edistetään tällä keinoin. Tavat järjestää työssäoppimista joustavan perusopetuksen luokissa vaihtelevat, mutta JOPO-ohjaaja on se, joka toiminnasta vastaa ja organisoii sitä. Vastausten ja tutkijan oman kokemuksen perusteella tähän työhön kuuluu työssäoppimisten etukäteissuunnittelua, verkostoitumista yritysten kanssa, työpaikkojen etsimistä oppilaiden kanssa ja heidän tukemistaan työnhakuprosessissa, sopimusten ja muiden lomakkeiden tekoa ja hallinnointia, työpaikoilla käyntiä, seurantaa ja muuta säännöllistä yhteydenpitoa työssäoppimisen aikana, tehtävien tekemistä oppilaille työjakson ajaksi ja arviointikeskustelujen järjestämistä työpaikoilla jakson päättyessä.

JOPO-ohjaajien työpanosta ja resurssia on usein jaettu esimerkiksi koulun ja nuorisopalvelujen toiminnan välillä. Osa vastaajista kertoi työskentelevänsä pelkästään koululla ja JOPO-luokassa tehtävän työn lisäksi mainittiin ohjaustyö koulun yleisopetuksen ryhmissä sekä koulunuorisotyön toteuttaminen koko kouluyhteisölle yhteistyössä varsinaisten koulunuorisotyöntekijöiden kanssa. Eräs vastaajista mainitsi työskentelevänsä tarvittaessa esikoulussa tai koulun iltapäiväkerhossa ohjaajana. Kuitenkin vastaajista kuusi henkilöä, kertoi työnkuvaansa kuuluvan työskentelyn myös jossakin muussa organisaatiossa tai työyhteisössä. Käytännössä se vastausten perusteella näyttäisi olevan yleisesti nuorisopalvelujen toimintaa. JOPO-ohjaajina toimivat

työskentelevät JOPO-luokassa tehtävän työn rinnalla esimerkiksi nuorisotilaohjaajina ja varhaisnuorisotyön kerhotoiminnan tai koulun iltapäivätoiminnan ohjaajina. Eräs vastaajista kertoi tekevänsä myös kehittämistyötä kunnan hankkeessa ja useampi kertoi suunnittelevansa ja järjestävänsä nuorisopalveluilla lasten ja nuorten loma-aikojen toimintaa, kuten leirit, retket ja tapahtumat.

Työnjaossa ja työparityöskentelyn jäsentämisessä oli myös vastausten perusteella vaihtelua, mutta hyvin paljon vakiintuneidenkin käytäntöjen tuntua. Nimikkeet sen toki kertovat, opettaja opettaa ja ohjaaja ohjaa, mutta käytäntö ja tavat elävät varmasti niin monella eri tapaa kuin JOPO-luokkiakin on.

Kantava voima työparityöskentelyssäkin kerrottiin olevan sujuva ja lomittainenkin yhteistyö. Vastaajien mielestä JOPO-luokan työparityöskentelyssä tärkeää on se, että kumpikin tietää missä mennään, toimintaa suunnitellaan yhdessä ja luokassa toimitaan joustavasti tasaveroisina aikuisina. Niin sanotusti täydennetään toisen tekemistä ja työskentelyä puolin ja toisin.

Työnjako oli vastausten perusteella oletetunkin selkeä siinä mielessä, että opettajalla on luokassa pedagoginen vastuu ja hän hoitaa opetuksen ja siihen liittyvien asiakirjojen laatimisen, kuten oppimissuunnitelmat ja HOJKS, sekä arvioinnin ja luokanvalvojan tehtävät JOPO-ohjaajan keskittyessä luvussa edellä mainittuihin työtehtäviin ja erilaisiin variaatioihin niihin liittyen. Vastausten perusteella vaihtelua oli käytännöissä pitää yhteyttä kodin ja koulun välillä, osallistua oppilaita koskeviin palavereihin ja moniammatilliseen yhteistyöhön. Joissain JOPO-luokissa nämä kuuluivat opettajan tehtäviin ja toisissa puolestaan ohjaajan tehtäviin. Niitä hoidettiin myös yhdessä. Pieni osa vastaajista kertoi opettajan osallistuvan myös työssäoppimisten järjestämiseen esimerkiksi työpaikkavierailujen kautta, mutta suuremmassa osassa vastauksia työssäoppiminen kerrottiin olevan täysin ohjaajan vastuulla.

4.2.1.3 Hyvät käytänteet

Työnkuvien sisältöjen kuvaamisen jälkeen kyselyllä pyrittiin saamaan vielä syvällisempää tietoa siitä, mitkä asiat JOPO-ohjaajat kokevat työssään ja JOPO-toiminnassa yleisesti hyviksi seikoiksi ja käytänteiksi. Kysymykseen vastattiin avoimesti ja se kuului seuraavasti; Mikä on työssäsi ehdottomasti hyvää ja mistä toimintatavasta tai käytänteestä haluaisit kertoa muillekin?

Vastauksista voisi alkuun tehdä noston, että itse nuoret ja tekeminen heidän kanssaan jää yhtenä päällimmäisenä mainintana mieleen vastauksista. Tähän liittyen JOPO-ohjaajan työ koetaan

yleisesti merkityksellisenä. Myös vapaus toteuttaa, ideoida ja suunnitella omaa työtä ja tehdä siitä omannäköistä, mainittiin useasti työn hyvänä puolena.

Vastaukset antoivat hyvin lisätietoa ja esimerkkejä siitä, millaisia sosiaalisen vahvistamisen menetelmiä JOPO-toiminnassa käytetään ja mitä kaikkea koulun ulkopuolinen toiminta voi olla. Ensinnäkin leirikoulut ja opintoretket mainitaan useamman vastaajan osalta hyvänä käytänteenä JOPO-toiminnassa. Eräs vastaajista kertoo heidän järjestävän lukuvuoden aikana jopa kolme leirikoulua, syksyllä kaksi ja keväällä yhden. Toinen puolestaan kehuu kunnan suuntaavan tarkoituksenmukaisesti valtiolta tulevan rahoituksen nimenomaan JOPO-toimintaan, jolloin toiminnan kehittäminen ja monipuoliset menetelmät mahdollistuvat.

Muina hyvinä sosiaalisen vahvistamisen käytänteinä mainitaan säännölliset (viikoittaiset) vierailut nuorisotilalla, joka on koettu ryhmäytymistä ja yhteishenkeä ylläpitäväksi keinoksi. Joku JOPO-luokka käy puolestaan viikoittain hevostallilla, jossa oppilaat pääsevät työskentelemään ja oppimaan uusia toimintatapoja sekä vastuunottoa, mahdollisesti rauhoittumaankin. Eräs JOPO-ohjaaja opiskeli parhaillaan voimauttavan valokuvan menetelmää, jota aikoo tulevaisuudessa hyödyntää uutena menetelmänä työssään ja toinen puolestaan järjestää päivittäin kahdenkeskisiä ”juttutuokioita” jokaiselle oppilaille vuorollaan, samaan kellonaikaan, läpi lukuvuoden. Esimerkeissä on nähtävissä vahvaa sosiaalipedagogista, yhteisöllistä ja osallistavaa näkökulmaa ja osaamista.

Joustavan perusopetuksen menetelmät mahdollistavat syvällisemmän tutustumisen ja luottamuksen syntymisen luokan oppilaiden ja aikuisten välillä, nousee esiin useammassa vastauksessa. Hyvä yhteishenki, huumori, kohtaamisen ja kuulluksi tuleminen mahdollisuus ja merkitykselliset keskustelut esiintyvät JOPO-ohjaajien vastauksissa heidän kertoessaan työnsä hyvistä puolista. Työ koetaan tärkeäksi.

Lisäksi tiivis, luottamuksellinen ja tasa-arvoinen työparitoiminta mainitaan työn hyvinä puolina. Kuitenkin myös roolijaon selkeys ja raamit koettiin tärkeiksi opettajan ja ohjaajan välillä. Yhteistyö muidenkin tahojen kanssa nostettiin hyviksi asioiksi JOPO-ohjaajan työssä. Yhteistyö koulun muun henkilöstön kanssa mainittiin ja eräs vastaajista nostaakin erityisesti koulun vahvan koulunuorisotyön edustuksen ja tiimityön heidän kanssaan tärkeäksi. Myös etsivä nuorisotyö mainittiin tärkeänä yhteistyötahona. Lisäksi yhteistyö kotien kanssa mainittiin.

Opiskeluun ja koulunkäyntiin liittyvinä hyvinä käytänteinä kerrottiin oppilaiden mahdollisuudesta integroitua parin oppiaineen osalta yleisopetuksen ryhmiin mukaan, muutoinkin kuin vinnaisaineiden osalta, joka on oletettavasti melko yleistäkin JOPO-oppilaiden osalta. Tämä koettiin hyväksi ratkaisuksi varsinkin niissä JOPO-luokissa, joissa opiskelu on enemmänkin ”urakaluonteista” omaan tahtiin etenemistä ja vähemmän opettajavetoista opiskelua. Joillakin JOPO-luokilla kerrottiin myös kotitalouden kuuluvan pakollisiin oppiaineisiin tavoitteenaan vahvistaa oppilaiden arjen taitoja tulevaisuutta varten.

Myös työssäoppimisjaksot mainittiin hyvänä puolena joustavan perusopetuksen menetelmien osalta ja lisäksi kerrottiin joustavista mahdollisuuksista päästä tutustumaan toisen asteen oppilaitoksiin ja aloihin jopa useammaksi päiväksi vuoden aikana. Näin varmuus yhteishakua ja omaa tulevaisuutta kohden vahvistuu paremmin kuin yleisissä, nopeatempoisissa koulujen avoimien ovien tilaisuuksissa, joita yhdeksäsluokkalaisille ennen hakua järjestetään.

Menetelmistä ja käytännöistä riippumatta palkitsevaksi JOPO-ohjaajan työn tekee vastausten perusteella uusien jäsenien kasvattaminen yhteiskuntaan; positiivisten kokemusten mahdollistaminen alisuoriutujille sekä sosiaalisesti vahvistuneiden, kelpo opiskelijoiden saattelu toiselle asteelle.

4.2.1.4 Kehitettävää

Kyselyllä pyrittiin saamaan tietoa myös kehitettävistä seikoista JOPO-ohjaajan työssä ja työnkuvassa seuraavalla kysymyksellä ”Mikä työnkuvassasi vaatii kehittämistä?”.

Yleisimmät vastauksista esiin nousevat kehittämistarpeet koskevat työn arvostamista, sen tärkeyden tunnustamista ja muun henkilökunnan suhtautumista siihen. Nuoriso-ohjaajan roolin toivottiin korostuvan ja vahvistuvan. Myös työnkuvan, palkkauksen ja nimikkeiden välillä on eroja paikkakunnittain ja ristiriitaa suhteessa työn vaativuuteen ja monipuolisuuteen nähden.

Vastauksissa kerrotaan, ettei JOPO-ohjaajan työtä ja sen merkitystä tunneta ja että JOPO-ohjaaja rinnastetaan hyvin usein koulunkäynninohjaajan kanssa, vaikka työnkuvaan kuuluu paljon laaja-alaisempaa osaamista sekä nuorisotyöllinen ote. Nuoriso-ohjaajan roolin vahvistamista koululla toivottiin ja samalla pelättiin oman työnkuvan muuttuvan ”selkeästi alisteiseksi avustavaksi tehtäväksi”, jolloin työn vaikuttavuus vastaajan mukaan kärsisi. Toinen pohdiskeli, että valtakunnallinen tunnustus työn tärkeydestä voisi lisätä työn tunnettavuutta ja itsevarmuutta toimia tehtävässä. Lisäksi selkeiden ohjeiden puuttuminen työnkuvan sisällöstä saa aikaan hämmennystä ja epäätietoisuutta JOPO-ohjaajan työstä, toisaalta taas työn hyvissä puolissa

mainitun vapauden toteuttaa työtä haluamallaan ja hyväksi kokemallaan tavalla. Myös työpari-työskentelyssä mainittiin olevan usein kehittämisen varaa. Toinen toisensa työtavat tulisi tulla tutuiksi ja työnjaon olla selkeä. Kyseinen vastaaja toivoi tämän helpottavan kuitenkin ajan kanssa ja yhteisten toimintatapojen löytyessä.

Eräissä vastauksessa toivottiin aikaa ja resurssia kehittää JOPO-toimintaa ja toisaalta tutkia, miten JOPO on vaikuttanut jo siellä opiskelleiden jatko-opintoihin ja muuhun elämään. Ohjaajan omaa aktiivisuutta, oma-aloitteisuutta ja eri välineiden hyödyntämistä työskentelyssä korostettiin ja eräs vastaaja nimesikin tämänkaltaiset asiat omaksi ammatilliseksi kehittymistarpeekseen. Toinen vastaaja puolestaan toivoi työkaluja työn vastuullisuuden ja kuormittavuuden, esimerkiksi oppilaiden ajoittaisen passiivisuuden ja negatiivisuuden, käsittelemiseen. Myös yhteistyön kehittäminen eri tahojen välillä sekä kehittämistarpeet työaikaan liittyen mainittiin. Myös erilaisten toimintatapojen eri hallintokuntien välillä kerrottiin tuottavan ajoittain haasteita. Tämän voisi kuvitella tarkoittavan esimerkiksi koulua ja nuorisopalveluita.

4.2.1.5 Kokemus omasta työstä ja saadusta tuesta osana työyhteisöä

Seuraavaksi kyselyllä kartoitettiin tilannetta, kuinka moni vastaajista tekee työtänsä ainoana JOPO-ohjaajana paikkakunnallaan. Vastaajista kuitenkin enemmistö, 11 henkilöä, eli 64,71% vastasivat, etteivät ole paikkakuntansa ainoita JOPO-ohjaajia. Pienemmällä paikkakunnalla ei kuitenkaan ole montaa eri JOPO-luokkaa, jolloin JOPO-ohjaajiaakin on tavallisesti vain yksi. Vastaajista 6 vastasikin olevansa paikkakuntansa ainoa JOPO-ohjaaja. Voi siis sanoa olevan yleistä myös se, ettei samalta paikkakunnalta löydy juuri samaa työtä tekevää kollegaa, jolloin verkostoitumisen ja ajatusten vaihdon tarve muiden samaa työtä tekevien kanssa saattaa olla korkeampi.

Tämän jälkeen kyselyyn oli laadittu kuusi erilaista väittämää liittyen kokemukseen oman työnsä arvostuksesta ja saadusta tuesta työyhteisössä ja verkostoissa. Vastausvaihtoehdot väittämiin olivat 1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä.

Ensimmäinen väittämä oli seuraavanlainen ”Tunnen itseni ajoittain yksinäiseksi työyhteisössäni ilman samaa työtä tekevää kollegaa”. Toinen ja kolmas väite kuuluivat seuraavasti ”Työtäni tukee ammatillinen verkosto tai vertaiskollega lähikunnassa tai -koulussa” ja ”Koen, että

muut työyhteisössä tietävät mitä teen”. Loput kolme väitettä olivat seuraavanlaisia ”Saan työkseni tukea muilta työyhteisöni jäseniltä”, ”Työni tuntuu ajoittain yksin puurtamiselta” ja ”Koen, että työni ei ymmärretä työyhteisössäni”.

Seuraavat taulukot Webropol-kyselyn raportoinnista kopioituna näyttävät vastausten jakautumisen.

5. Valitse seuraavissa väittämissä sopivin vaihtoehto:(1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä, 5 = täysin samaa mieltä)

Vastaajien määrä: 17

	1	2	3	4	5		Yhteensä	Keskiarvo	Mediaani
Tunnen itseni ajoittain yksinäiseksi työyhteisössäni ilman samaa työtä tekevää kollegaa.	5	6	0	4	2		17	2,53	2
	29,41%	35,29%	0%	23,53%	11,77%				
Työtäni tukee ammatillinen verkosto tai vertaiskollegia lähikunnassa tai -koulussa.	3	4	2	7	1		17	2,94	3
	17,65%	23,53%	11,76%	41,18%	5,88%				
Koen, että muut työyhteisössä tietävät mitä teen.	2	8	2	5	0		17	2,59	2
	11,77%	47,06%	11,76%	29,41%	0%				
Saan työkseni tukea muilta työyhteisöni jäseniltä.	1	2	3	10	1		17	3,47	4
	5,88%	11,77%	17,65%	58,82%	5,88%				

	1	2	3	4	5		Yhteensä	Keskiarvo	Mediaani
Työni tuntuu ajoittain yksin puurtamiselta.	3	3	3	8	0		17	2,94	3
	17,64%	17,65%	17,65%	47,06%	0%				
Koen, että työni ei ymmärretä työyhteisössäni.	3	4	5	4	1		17	2,76	3
	17,65%	23,53%	29,41%	23,53%	5,88%				
Yhteensä	17	27	15	38	5		102	2,87	3

Kuten taulukoista voi huomata, vastauksissa oli paljon vaihtelevuutta ja kokemukset samasta työstä voivat olla hyvinkin eriävät laidasta laitaan. Vastauksista on nähtävissä, että JOPO-ohjaajan työn tunnettavuutta tulisi kasvattaa niin yksittäisissä työyhteisöissä kuin laajemmaltikin. Vastauksissa korostuu kokemus siitä, etteivät työyhteisön muut jäsenet tiedä tarkalleen mitä JOPO-ohjaajan työnkuvaan kuuluu tai ettei työtä ymmärretä. JOPO-ohjaajat kokevat myös ajoittain yksinäisyyttä työssään tai kokevat puurtavansa työtänsä yksin. Kuitenkin noin puolella vastaajista oli silti kokemusta verkoston tai kollegojen tuesta työssään.

Väitteitä ja niistä kirvonneita ajatuksia sai halutessaan avata kyselyssä omaan laatikkoonsa väitteiden jälkeen ”Halutessasi voit vielä kommentoida avoimeen kenttään vastauksiasi edellisen kysymyksen väittämiin:”. Avoimissa vastauksissa kävi ilmi esimerkiksi, että JOPO-ohjaajan työtä ei ymmärretä ja koulun kerrottiin olevan haastava paikka työskennellä sen hierarkkisuu- den vuoksi. Tukea ja seuraa isoissa työyhteisöissä kerrottiin olevan tarjolla, mutta JOPO-ohjaajan rinnastaminen koulunkäyntiavustajiin sekä suhtautuminen JOPO-toimintaan negatiivisesti ja poikkeavat arvot työntekoon ja oppilaiden koulunkäyntiin liittyen mainittiin. Eräs vastaajista kertoi toivovansa häneen suhtauduttavan ennemmin nuoriso-ohjaajana kuin kouluavustajana. JOPO-ohjaajilla kun usein on työtä myös nuorisopalvelujen puolella ja työkenttä laaja. Esimerkiksi suunnittelutyötä voi olla pariin, kolmeenkin paikkaan. Ulkopuolisuutta koettiin myös koulun työryhmiin ja tiimeihin liittyen ”Opettajilla omat aineryhmiinit, koulunkäynninohjaajilla oma tiimi, oppilashuoltoryhmällä oma tiimi, hallinnolla oma tiimi, mihin tiimiin kuulun?” JOPO-ohjaajan työn mainittiin vaativan vahvaa ammatti-identiteettiä sekä hyviä yhteistyötaitoja.

Kuitenkin myös yhteistyötä oman ammattiryhmän ja verkoston sisällä kerrotaan tapahtuvan. On totuttu työskentelemään omalla koululla yksin ja ilman omaa lähikollegaa, mutta keskustelut samaakin työtä tekevien kanssa koettiin erityisen tärkeiksi, joten vertaistukea vaihdetaan puhelimitse ja välillä tapaamisin. Tätä kulttuuria kehittämään myös tätä opinnäytetyötä lähdettiin työstämään.

4.2.1.6 Verkostoitumisen tarve

Kyselyn viimeiset kysymykset koskivat JOPO-ohjaajien kokemaa tarvetta oman ammattiryhmän verkostoitumisen kehittämiseksi. Kysymykseen ”Toivoisitko tuekseen tai olisiko mielestäsi tarvetta perustaa tai kehittää JOPO-ohjaajien omaa avointa ammatillista verkostoa esimerkiksi ideoiden, käytänteiden ja vertaistuen välittämiseksi?” vastaajista suurin osa, eli 14 henkilöä

vastasivat kyllä. Näin ollen vastaajista kolme ei kokenut tarvetta verkostolle tai sen kehittämiseksi.

Kysymykseen seurasi vielä jatkoa edelliseen myöntävästi vastanneille: ”Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä, niin mitä toivoisit verkostoitumiselta? (tarkoittaen käytäntöä ja/tai vaikutuksia). Saaduissa 11 vastauksessa toistuivat useampaan kertaan samansuuntaiset toiveet verkostoitumista kohden.

Keskustelumahdollisuudet, yhteydenpito ja toisten tapaaminen matalalla kynnyksellä mainittiin vastauksissa yhteensä kuudesti. Myös tiedonjako, eli menetelmien ja ideoiden jakaminen sekä esimerkiksi toiminnanohjaus, mainittiin useampaan kertaan, viidesti. Vertaistuen tarpeen nosti vastaukseensa kolme henkilöä ja koulutukset mainittiin kahdesti. Edeltävien lisäksi vastauksiin nostettiin TYKY-toiminta, ammattinimikkeen mainostaminen ja menneen JOPO-kehittämishankkeen käynnistäminen uudelleen.

4.2.2 Verkostotapaamisilla kerätyn aineiston koonti

Järjestyneet viisi verkostotapaamista osoittivat verkostoitumiselle olevan tarvetta ja näillä kerätty aineisto vahvisti asetelmaa, että JOPO-ohjaajan työtä tehdään hyvin erilaisin toimenkuvin, mutta että tapaamiset toimivat hyvin tiedon, menetelmien ja ideoiden vaihtamiseen.

Tapaamisissa käsitellyt aiheet tukivat erinomaisesti kyselyllä kerättyä tietoa. Esimerkiksi JOPO-oppilaaksi ottamisen käytännöt ja toimintaan suunnattu rahoitus vaihtelivat paikkakunnittain paljonkin, jotka vaikuttavat jonkin verran toiminnan mahdollisuuksiin, mm. erityisoppilaat yksilöllisine suunnitelmineen ja taloudelliset resurssit tehdä retkiä ja opintokäyntejä sekä mahdollistaa monipuolinen oppimisympäristö erilaisine materiaaleineen ja välineineen koululla. Myös JOPO-ohjaajan työnkuvassa resurssia oli usein jaettu muuhunkin toimintaan, mutta myös pelkästään JOPO-luokassa toimivia ohjaajia oli.

Myös konkreettisia esimerkkejä sosiaalisen vahvistamisen keinoista saatiin kuulla tapaamisissa. Esimerkiksi Avartti-ohjelma nostettiin keskusteluun yhtenä menetelmänä JOPO-oppilaiden kanssa toimimiseen. Elämyspedagogiikkaan pohjautuvassa Avartissa keskitytään nuoren non-formaaliin ja harrastamisen kautta tapahtuvaan oppimiseen (Avartti-säätiö 2019). Lisäksi kahdenkeskiset juttutuokiot oppilaan ja ohjaajan kesken nostettiin keskusteluun tärkeänä menetelmänä.

JOPO-ohjaajat kokivat tekevänsä merkityksellistä työtä ja toivoivat työllensä enemmän tunnustusta ja työn tunnetummaksi tekemistä.

4.3 Johtopäätökset

Opinnäytetyön aloittavaan teoriaosuuteen pohjautuen voisi tulkita monimenetelmällisyyden sekä yksilöllisyyden huomioimisen olevan tie oppilaan menestymiseen sekä peruskoulussa että sen jälkeisessä elämässä. Menetelmien käytön tai käyttämättömyyden vaikutukset ovat sitä konkreettisempia, mitä enemmän tuen tarvetta kullakin oppilaalla ilmenee. Kuitenkin myös hyvin vaikka itsekseenkin oppiva ja pärjäävä oppilas rikastuttaa sosiaalista pääomaansa ja vahvuutensa saadessaan osallistua, kokeilla ja nähdä eri asioita ja ilmiöitä oppikirjan sivujen ulkopuolella, jopa koulunkin ulkopuolella.

Kouluviihtyvyyteen ja koulussa käymiseen vaikuttavat niin sosiaaliset kontaktit kuin taloudelliset resurssitkin. Tämän takia tasa-arvoisuuteen pohjautuva peruskoulumme onkin viitoittanut tietä sekä koulumenestyksen että oppilaiden tyytyväisyyden perusteella. Pudokkuutta ja pahoinvointia kuitenkin ilmenee, mutta meillä on ohjaket hyvin käsissämme ja mahdollisuuksia pienentää kuiluja, jos jaksamme keskittyä oppilaisiin yksilöinä massatuotannon sijaan, sekä rakentaa yhteisöllisyyttä ja sen mukana kasvavaa voimaa toimia yhdessä yhteisten asioiden eteen. Tämä vaatii verkostoitumista, näkökulman kääntämistä, uusien tapojen omaksumista, toisilta oppimista ja omastaan ammentamista. On nähtävä palvelujen ja toimijoiden synergia sen sijaan, että jokainen etsii ratkaisuja omassa lokerossaan samaan pulmaan. Näin vältetään päällekkäistä työtä ja epäjohdonmukaista ohjausta. Myös ymmärrys ratkaistavaa asiaa kohtaan kasvaa, kun työskentelyyn yhteisen asian äärellä otetaan näkemyksiä mahdollisimman monelta suunnalta.

JOPO-ohjaajan voisi sanoa työskentelevän kaiken tämän keskellä, sillä hänen asiakaskuntansa, eli joustavan perusopetuksen oppilaat ovat tuen tarpeisia, mutta hyvinkin vaihtelevilla tavoilla. Työhön kuuluu välttämättä moniammatillista yhteistyötä ja kontaktien luomista ja työtä tehdään konkreettisesti monilla eri kentillä ja yhteisöissä. Tämän lisäksi JOPO-ohjaajat itse ovat ammattiryhmänä tuntemattomampia ja kaiken kaikkiaan hyvin pieni ryhmittymä kokonaisuudessaankin, kun ajattelee kouluissa ja nuorten parissa työskenteleviä ammattilaisia.

Toteutetun kyselyn sekä verkostotapaamisten pohjalta voi sanoa JOPO-ohjaajien olevan ylpeitä työstään ja pitävän sitä merkityksellisenä ja tärkeänä. Myös ajoittain kuormittavana. Työn tun-

nettavuuden kasvattaminen ja sen myötä arvostamisen lisääntyminen lisääi kuitenkin entises-tään JOPO-ohjaajien tyytyväisyyttä työhönsä. Ristiriitaa ja kysymyksiä aiheuttavat myös vaih-televat nimikkeet ja koulutustaustat tehdä JOPO-ohjaajan työtä. Työhön ei ole tiettyä pätevyys-vaatimusta, jolloin samasta työstä maksettava palkkakin vaihtelee nimikkeen mukaan. Tehtävä on kuitenkin vaativa, jonka takia esimiehen olisi tärkeä edistää ja tukea työntekijän kouluttau-tumista eteenpäin.

Lisäksi joustavan perusopetuksen arvostus tai sen puute näkyy sille suunnatussa rahoituksessa, esimerkkinä valtiolta JOPO-toimintaan suunnattu rahoitus, jonka hyödyntäminen ja käyttö myöskin vaihtelevat paikkakunnittain suurestikin. Joustavaa perusopetusta on hankala täysipai-noisesti ja tarkoituksenmukaisesti toteuttaa ilman resurssia lähteä koulun ulkopuolisiin ympä-ristöihin oppimaan ja edistämään sosiaalista vahvistamista.

Valtakunnallisen aineiston perusteella on siis nähtävissä, ettei joustavaa perusopetusta toteuteta kaikkialla samoin käytännöin, roolituksin eikä resurssein. Toiminnan tavoite on kuitenkin sama ja tästä syystä verkostoitumisella ja ajatusten sekä hyvien käytänteiden vaihdolla on merkitystä toiminnan kehittämiseksi sekä tavoitteiden toteutumiseksi. Vaihtelua työnkuvissa tuntuu ole-van eritoten JOPO-ohjaajien keskuudessa ja siksi tämä kehittämistyö oli tärkeä tehdä.

Opinnäytetyö toteutti ja aloitti myös käytännössä JOPO-ohjaajien keskinäisen verkostoitumi-sen. Tarvetta verkostoitumiselle selvitettiin työn tilaajan toiveesta ja kun sitä ilmeni, niin käy-ttiin tuumasta toimeen. Työn tavoite kehittää toimialaa tiedonjaon sekä tietyn ammattiryhmän verkostoitumisen kautta tapahtuvan yhteisöllisyyden lisäämiseksi toteutui. Verkostotapaamiset jatkuvat edelleenkin opinnäytetyön valmistuttua. Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Ka-nuuna koordinoi tapaamisia jatkossakin. Työn tuloksena syntyi synergiaa; pieni JOPO-ohjaa-jien porukka löysi toisensa verkostoitumisen käynnistyttyä.

Verkostoitumisen ja näkökulman laajenemisen myötä myös tavat tehdä konkreettisesti JOPO-ohjaajan työtä monipuolistuvat, joka kantaa puolestaan hedelmää joustavan perusopetuksen vaikuttavuuteen ja erilaisten oppijoiden hyvinvointiin ja tasapuolisiin mahdollisuuksiin oppia ja rakentaa tulevaisuuttaan. Työ selvittää ja kokoaa joustavassa perusopetuksessa käytettäviä tuen muotoja ja menetelmiä teoriapohjasta sekä kehittämistyössä kerätystä aineistosta käsin. Teoriapohjassa esitellyt menetelmät ja teorit tulevat esiin myös vastaajien kertomuksissa työn-kuvistaan ja oman paikkakuntansa JOPO-toiminnasta. Näin ollen teoria ja käytännön toteutus

saavat tukea toisistaan ja ilmentää joustavaa perusopetusta toteutettavan tarkoituksenmukaisesti.

Käynnistetty verkosto jakaa käytänteitään yhä edelleen jäsenten välillä ja sitä kautta käytännön työhön eri puolille Suomea. Joustavassa perusopetuksessa käytettävät monipuoliset menetelmät ja tukikeinot toimivat perusteluina JOPOn hyödyllisyydelle. Joustava perusopetus tarjoaa oppimisen ja elämässä eteenpäin pärjäämisen edellytyksiä keskenään hyvinkin erilaisille oppijoille, joka tekee siitä merkityksellisen osasen peruskoulun tarjoamista tuen keinoista.

LÄHTEET

Avartti-säätiö 2019. Avartti – kansainvälinen nuorten harrastusohjelma. (<https://www.avartti.fi/>, viitattu 27.9.2021.)

Bamming, Ruth & Hilpinen, Merja 2020. Etsivä nuorisotyö 2019. Valtakunnallisen etsivän nuorisotyön kyselyn tulokset. Opetus- ja kulttuuritoimen vastuualue. Aluehallintovirastojen julkaisuja 90/2020. Vaasa 2020. (https://aviavustukset.fi/wp-content/uploads/2020/12/ET_2019_raportti_2020_11_02.pdf, viitattu 5.7.2021).

Eskola, Juhani 2014. Esipuhe. Teoksessa: Lammi-Taskula & Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print. Tampere 2014.

Gronow, Kira 2021. Kun status ratkaisee. Helsingin Sanomat torstaina 8.4.2021. Sanoma Media Finland Oy.

Halava, Jenni 2011. Verkostoitumisen muuttuva ympäristö sekä hyötyjä, edellytyksiä ja ymmärtämistapoja. Aikuisopiskelijoiden tavat perustella ja määritellä yritysverkostoitumista. Pro Gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. (<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/82201/gradu04772.pdf?sequence=1> , viitattu 30.7.2021.)

Heikkinen, Hannu L. T. 2018. Toimintatutkimus: Kun käytäntö ja tutkimus kohtaavat. Teoksessa: Valli, Raine (toim.) 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus 2018. Otavan Kirjapaino, Keuruu.

Hellström Martti, Johnson Peter, Leppilampi Asko & Sahlberg Pasi, 2015. Yhdessä oppiminen. Yhteistoiminnallisuuden käytäntö ja periaatteet. Into Kustannus. Riika 2015.

Hoikkala, Tommi & Paju, Petri, 2013. Apina pulpetissa. Ysiluokan yhteisöllisyys. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 139. Gaudeamus Oy. Tammerprint Oy, Tampere 2013.

Huhtanen, Kristiina 2011. Tehostettu tuki perusopetuksessa. Työvälineeksi pedagoginen ennakointi. PS-kustannus. Bookwell Oy. Juva 2011.

Janhonen, Sirpa & Sarja, Anneli 2011. Monta tapaa tukea. Joustavan perusopetuksen yhteistyömuotoja elämänhallinnan kehittämiseen. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2011:17. Edita Prima Oy. Vammalan Kirjapaino Oy 2011.

Jyväskylän yliopisto 2015. Tapaustutkimus. (<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/tapaustutkimus>, viitattu 11.10.2020.)

Jyväskylän yliopisto 2015. Toimintatutkimus. (<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/toimintatutkimus>, viitattu 11.10.2020.)

Jyväskylän yliopisto, 2016. Teemoittelu. (<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/teemoittelu>, viitattu 9.1.2021.)

Kaikkonen Risto, Mäki Päivi, Murto Jukka, Pentala Oona, Hakulinen-Viitanen Tuovi & Laatikainen Tiina. 2014. Suomalaisten lasten ja lapsiperheiden terveys ja toimintakyky. Teoksessa: Lammi-Taskula & Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print. Tampere 2014.

Kallas Kai, Nikkola Tiina & Rähä Pekka, 2013. Elämismaailma opettajankoulutuksen lähtökohtana. Teoksessa: Nikkola, Rautiainen & Rähä (toim.) 2013. Toinen tapa käydä koulua. Kokemuksen, kielen ja tiedon suhde oppimisessa. Vastapaino. Tampere 2013.

Kalmari, Markus 2020. Islannin malli -esitys. Turun kaupunki. (https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/islannin_malli.pdf, viitattu 27.3.2021.)

Kananen, Jorma 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Suomen Yliopistopaino Oy, Juvenes Print 2015.

Kauppinen, Jorma 2011. Opetushallitus. Lukijalle. Teoksessa: Janhonen, Sirpa & Sarja, Anneli 2011. Monta tapaa tukea. Joustavan perusopetuksen yhteistyömuotoja elämänhallinnan kehittämiseen. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2011:17. Edita Prima Oy. Vammalan Kirjapaino Oy 2011.

Kiilakoski Tomi, Honkatukia Päivi & Huttunen Rauno, 2018. Teoria nuorten ja nuorisotyön tutkimuksessa. Teoksessa: Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (toim.) 2018. Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 206. Vastapaino 2018.

Kiuru, Hanna 2017. Nuoren elämä suhteisena ja yhteisöasiantuntijuuden tarve – tarkastelu case itsetuhon kautta. Teoksessa: Hoikkala, Tommi & Kuivakangas Johanna (toim.) 2017. Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 42. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 196.

Kiviniemi, Kari 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa: Valli, Raine (toim.) 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus 2018. Otavan Kirjapaino, Keuruu.

Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuuna 2021. Kanuuna lyhyesti. (<https://www.nuorisokanuuna.fi/fi/kanuuna-lyhyesti>, viitattu 11.7.2021.)

Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuuna 2020. Nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa 30.9.2020. (<https://sway.office.com/IK5eELLg2Jht4bKQ?ref=Link>, viitattu 27.3.2021).

Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuuna 2021. Yleistä. Vertaistukea, vinkkejä ja valtakunnallista kehittämistyötä. (<https://www.nuorisokanuuna.fi/fi/yleista>, viitattu 11.7.2021.)

Kuokkanen, Katja 2021. Helsingin seudun koulujen tasoerot ovat revenneet. Helsingin Sanomat keskiviikkona 28.4.2021. Sanoma Media Finland Oy.

Kurki, Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Vastapaino. Tampere 2000.

Laine, Jonna 2020. Sosiaalisen median verkostot työelämässä. Yhteys sosiaaliseen pääomaan ja työn imuun. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. (<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/124082/LaineJonna.pdf?sequence=2&isAllowed=y>, viitattu 30.7.2021.)

Lapsiasiavaltuutettu 2021. Lapsen oikeuksien asialla. (<https://lapsiasia.fi/etusivu>, viitattu 22.10.2021.)

Leppänen, Veli-Pekka 2021. Oppimisen ihanaus ja kurjuus. Helsingin Sanomat sunnuntaina 4.7.2021. Sanoma Media Finland Oy.

Liusvaara, Leena 2012. Rehtori koulun yhteisöllisen toimintakulttuurin tukijana. Teoksessa: Oja, Sirpa (toim.) 2012. Kaikille kelpo koulu. Kolmiportaisen tuen toteuttaminen ja kehittäminen. PS-kustannus. Bookwell Oy. Juva 2012.

Merimaa, Juha 2021. Kokeilussa opiskelu ilon kautta. Helsingin Sanomat maanantaina 3.5.2021. Sanoma Media Finland Oy.

Nivala, Elina & Ryyänen Sanna, 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Gaudeamus Oy. Printon Trükikoda, Tallinna 2019.

Ojasalo Katri, Moilanen Teemu & Ritalahti Jarmo, 2014. Kehittämistyön menetelmät. Sanoma Pro 2014.

Ollila, Maija Riitta 2008. Lauman valta. Edita Publishing Oy. WS Bookwell Oy, Juva 2008.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020. Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2020-2023. Tavoitteena nuoren merkityksellinen elämä ja osallisuus yhteiskunnassa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:2. Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto. Helsinki 2020.

Raina, Liisa & Haapaniemi, Rauno 2007. Yhteisöllinen pedagogia ”...ettei tarvitse tehdä yksin”. AS Pakett kirjapaino 2007 Tallinna.

Rongas, Anne & Honkonen, Kaisa 2016. Verkostoituminen ja vertaistyöskentely. Opetushallitus. (<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/verkostoituminen-ja-vertaistyoskentely>, viitattu 6.7.2021.)

Rönty, Leena-Inkeri & Rönty, Simo 2012. Perusopetus – arvoista käytäntöihin. Teoksessa: Oja, Sirpa (toim.) 2012. Kaikille kelpo koulu. Kolmiportaisen tuen toteuttaminen ja kehittäminen. PS-kustannus. Bookwell Oy. Juva 2012.

Sahlberg, Pasi 2015. Suomalaisen koulun menestystarina ja mitä muut voivat siitä oppia. Teachers College, Columbia University. FIILI – Suomen kirjallisuuden tiedotuskeskus. Into Kustannus Oy.

Sandberg, Erja 2021. Pedagoginen tuki perusopetuksessa ja toisella asteella. PS-kustannus. Latvia 2021.

Sippola, Jussi 2021. Koulu kaipaava oppilaita, jotka pelaavat yöt ja nukkuvat päivät. Uutinen. Helsingin Sanomat torstaina 4.3.2021. Sanoma Media Finland Oy.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. 2. luku, Perusoikeudet. 6§ Yhdenvertaisuus. (<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2>, viitattu 26.9.2021.)

Säljö, Roger 2004. Oppimiskäytännöt. Sosiokulttuurinen näkökulma. WS Bookwell Oy. Juva 2004.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2021. Tilastoraportti liitteineen. (<https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-kouluterveyskysely>, viitattu 26.9.2021.)

Vipunen, Opetushallinnon tilastopalvelu. 2021. Erityinen ja tehostettu tuki. (<https://vipunen.fi/fi-fi/perus/Sivut/Erityinen-ja-tehostettu-tuki.aspx>, viitattu 5.7.2021).

Vipunen, Opetushallinnon tilastopalvelu. 2021. Joustava perusopetus (7-9 luokilla). (https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Erityisopetus%20-%20joustava%20perusopetus%20-%20aikasarja.xlsb, viitattu 5.7.2021).

Virva-Auvinen, Elisa 2021. Koulu ohjaamassa elämänpolkuja. Työpajatoimintaan osallistuvien nuorten aikuisten näkemyksiä koulukokemusten vaikuttavuudesta. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto. Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet)

LIITTEET

Liitteenä tutkimuksessa käytetty kyselypohja.

Kysely joustavan perusopetuksen JOPO-ohjaajille

 Pakolliset kentät on merkitty (*) ja ne pitää täyttää lomakkeen päättämiseksi.

SAATTEEKSI

Opiskelen Humanistisessa ammattikorkeakoulussa järjestö- ja nuorisotyön ylempää ammattikorkeakoulututkintoa (yhteisöpedagogi YAMK). Tutkin opinnäytetyössäni joustavan perusopetuksen ohjaajien, eli JOPO-ohjaajien toimenkuvia sekä vaihtelua niissä. Lisäksi selvitän tarvetta ammattiryhmän verkostoitumisen kehittämiseksi ja vahvistamiselle.

Opinnäytetyöni tilaajina ja työelämälinkkeinä toimivat Karkkilan kaupunki Uudeltamaalta sekä Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuuna Lahdesta.

Työn tavoitteena on kyselyn avulla saada tutkimuskohteesta laajasti valtakunnallista tietoa, jotta se jaettuna mahdollistaisi työnkuvien kehittämistä ja yhtenäistämistä paikallisesti sekä tietoisuuden että vuorovaikutuksen edistämistä laajemmin koko maassa. Tutkimuksen valmistuttua se on luettavissa ammattikorkeakoulujen opinnäytetyötietokannassa osoitteessa www.theseus.fi.

Toivon saavani vastauksia kyselyyni JOPO-ohjaajina toimivilta ympäri maan. Näkemyksesi ja kokemuksesi ovat ensiarvoisen tärkeitä! Osaan kysymyksistä odotetaan avoimia vastauksia, mutta joukossa on myös kysymyksiä, joihin on valittavana valmiita vastausvaihtoehtoja. Vastaamiseen kuluu 20-30 minuuttia aikaa.

Käytän vastauksia tutkimukseni aineistona, joten vastaamalla kyselyyn, annat suostumuksesi käyttää vastauksiasi työssäni. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja anonyymia. Ketään ei henkilönä voida yhdistää omiin vastauksiinsa.

Kysely on avoinna 30.10 asti ja sitä saa vapaasti ja mieluusti jakaa omilla vertaisyhteisöissä.

Vastaan mielelläni kyselystä tai opinnäytetyöstäni mahdollisesti heräviin kysymyksiin. Kiitos mielenkiinnostasi ja osallistumisestasi!

Ystävällisin terveisin,
Anna Uusitalo
Yhteisöpedagogi YAMK -opiskelija
Humanistinen ammattikorkeakoulu
uusian04@humak.fi

Opinnäytetyön ohjaajan yhteystiedot: yliopettaja Merja Kylmäkoski, Humanistinen ammattikorkeakoulu,
merja.kylmakoski@humak.fi, p. +358 400 349 287

1. Toimitko ohjaajana joustavan perusopetuksen JOPO-luokassa? *

- Kyllä
 En

2. Missä maakunnassa työskentelet? Valitse vaihtoehdoista: *

- Ahvenanmaa
 Etelä-Karjala
 Etelä-Pohjanmaa
 Etelä-Savo
 Kainuu
 Kanta-Häme
 Keski-Pohjanmaa
 Keski-Suomi
 Kymenlaakso
 Lappi
 Pirkanmaa
 Pohjanmaa
 Pohjois-Karjala
 Pohjois-Pohjanmaa
 Pohjois-Savo
 Päijät-Häme
 Satakunta
 Uusimaa
 Varsinais-Suomi

3. Kuinka kauan olet toiminut kyseisessä JOPO-ohjaajan työssä (samassa tai eri kouluissa)? Valitse vaihtoehdoista: *

- 0-3v
- 4-6v
- 7-9v
- 10-13v
- yli 13v

4. Mikä on ammattinimikkeesi nykyisessä työpaikassasi? *

**5. Mikä on korkein pohjakoulutuksesi?
(tarkoittaen tutkintonimike ja aste, esimerkiksi yhteisöpedagogi AMK
tai nuoris- ja yhteisöohjaaja, ammatillinen perustutkinto) ***

6. Kerro avoimesti työnkuvasi taustaa vastaten seuraaviin kysymyksiin:

- Minkä tahon alaisuuteen sijoitut omassa organisaatiossasi? (tarkoittaen rehtori, sivistysjohtaja vai jokin muu taho, mikä?)

- Millaisissa erilaisissa organisaatioissa/työyhteisöissä toimit? (esim. yläkoulu, nuorisopalvelut, nuorten työpajatoiminta) *

7. Kerro avoimesti työnkuvasi sisällöstä vastaten seuraaviin kysymyksiin:

- Mitä kuuluu työtehtäviisi JOPO-luokassa ja sen ulkopuolella? (ulkopuolella tarkoittaen muita työtehtäviäsi koulussa ja mahdollisissa muissa organisaatioissa/työyhteisöissä, joissa toimit.)

- Kerro työnjaosta ja työparityöskentelystä luokassanne. *

8. Mikä on työssäsi ehdottomasti hyvää ja mistä toimintatavasta tai käytänteestä haluaisit kertoa muillekin? *

9. Mikä työnkuvassasi vaatii kehittämistä? *

10. Oletko paikkakuntasi ainoa tätä työtä tekevä (JOPO-ohjaaja)? *

- Kyllä
- En

11. Valitse seuraavissa väittämissä sopivin vaihtoehto:

(1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä, 5 = täysin samaa mieltä) *

	1	2	3	4	5
Tunnen itseni ajoittain yksinäiseksi työyhteisössäni ilman samaa työtä tekevää kollegaa.	☐	☐	☐	☐	☐
Työtäni tukee ammatillinen verkosto tai vertaiskollega lähikunnassa tai -koulussa.	☐	☐	☐	☐	☐
Koen, että muut työyhteisössä tietävät mitä teen.	☐	☐	☐	☐	☐
Saan työssäni tukea muilta työyhteisöni jäseniltä.	☐	☐	☐	☐	☐
Työni tuntuu ajoittain yksin puurtamiselta.	☐	☐	☐	☐	☐
Koen, että työtäni ei ymmärretä työyhteisössäni.	☐	☐	☐	☐	☐

12. Halutessasi voit vielä kommentoida avoimeen kenttään vastauksiasi edellisen kysymyksen väittämiin:

13. Toivoisitko tueksesi tai olisiko mielestäsi tarvetta perustaa tai kehittää jopo-ohjaajien omaa avointa ammatillista verkostoa esimerkiksi ideoiden, käytänteiden ja vertaistuen välittämiseksi? *

- Kyllä
- Ei

14. Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä, niin mitä toivoisit verkostoitumiselta? (tarkoittaen käytäntöä ja/tai vaikutuksia)
